

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Blanka Strakošová

Obtíže člověka uprostřed vlivů církevního
a civilního prostředí

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Obor: Křesťanská výchova

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedené literatury.

V Olomouci dne 8. listopadu 2011

.....

Podpis autora práce

Zde bych chtěla poděkovat Doc. Dr. Michalu Altrichteru, Th.D. za odborné vedení práce a cenné připomínky.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Člověk, bytost, země a nebe.....	7
1.1 Antropologické pozadí stvoření člověka.....	8
1.1.1 Srdce	8
1.1.2 Krvavá duše	9
1.1.3 Duše	9
1.1.4 Nebe	10
1.1.5 Země	11
1.1.6 Tělo	12
1.2 Sv. Augustin: „Bůh je ve všem.“	12
1.3 Filón Alexandrijský: „Bůh chystaje se pozvat člověka“	13
1.4 Pojetí člověka u sv. Tomáše Akvinského.....	15
1.5 „Starý člověk“ a „Nový člověk“ v Listu Kolosanům.....	16
1.6 Obrazy Ježíše u Anselma Grüna	17
1.6.1 Ježíš znalý utrpení.....	17
1.6.2 Ježíš pokoušený	18
1.7 Sv. František	20
1.8 Bl. Matka Tereza	23
1.8.1 Hloubka vnitřního života Matky	24
1.8.2 Soukromý slib	26
1.8.3 Den inspirace	27
1.8.4 Uskutečnění povolání	28
1.8.5 Matka Tereza obléká bílé sárí.....	30
1.8.6 Zrození nové Společnosti.....	30
1.8.7 Vnitřní temnota Matky Terezy	31
2 Prostředí člověka a člověk uprostřed	35
2.1 Obtíže člověka-křesťana uprostřed představ o Bohu	35
2.1.1 Vznik dětské představy o Bohu - prenatální stádium	36
2.1.2 Obtížné vypořádání se s Bohem	36
2.1.3 Podoby falešných představ o Bohu.....	37

2.1.3.1	Bůh pomocník v nouzi	38
2.1.3.2	Strach nahánějící Bůh	39
2.1.3.3	Trestající Bůh soudce.....	39
2.1.3.4	Svévolný Bůh.....	40
2.1.3.5	Démonizující Bůh smrti.....	40
2.1.3.6	Bůh účetní a Bůh zákona	41
2.1.3.7	Přetěžující Bůh výkonu jako pokušitel naší doby.....	42
2.2	Zredukovaný pojem láska	43
2.3	Člověk v dnešním světě.....	48
2.3.1	Návštěva biblických míst.....	50
2.3.2	Návštěva „věčného města“	53
2.3.3	Člověk se s člověkem loučí	54
2.4	Člověk je povolán k práci – práce jako známka lidství a osoby	55
2.4.1	Bible o práci.....	56
2.4.2	Práce, která baví a která nebaví	57
2.4.3	Práce v civilním zaměstnání	58
2.4.4	Práce ve zdravotnickém zařízení	59
2.4.5	Práce v církevním prostředí aneb hrstka statečných.....	60
2.4.6	Kdo zpívá, dvakrát se modlí	61
2.4.7	Když chybí voda květinám	62
	Závěr.....	63
	Literatura	65

Úvod

K napsání této diplomové práce mne přivedla každodenní zkušenost věřícího, který přichází do styku s nevěřícími. Prolínání světů věřících a nevěřících je mnohdy spjato se střety a konflikty, které mohou někdy ústit v napětí nebo i v hluboké psychické újmy. Oba světy i jejich vzájemná tolerance prochází vývojem. Jak církevní, tak civilní svět trpí vlastními nedostatky. V církevním prostředí lze uvést jako příklad malý počet kvalitních kněží, kteří by se dokázali do problémů věřících v dnešní složité době vcítit.

Cílem této diplomové práce je zmapovat obtíže člověka v rámci vlivů obou prostředí, a to z hlediska věřícího jedince. Pokusím se nastínit základní oblasti lidského života tak, jak je vnímají věřící a nevěřící. Sledovat budu zejména místa a způsoby setkávání věřících a nevěřících a obtíže, které z toho pro věřící vyplývají. Téma diplomové práce je tedy zpracováváno z pozice věřícího a prostřednictvím jeho zkušeností a rozboru odborné literatury jsou vyvozeny příslušné závěry. Byla použita metoda induktivní a porovnávací.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. V první kapitole se zabývám stvořením člověka v rámci Písma svatého, základní terminologií a chápáním lidské bytosti z pohledu církevních myslitelů. Příkládám rovněž příklady osobností, které proměnily svůj život v duchu evangelia, sv. Františka a Matku Terezu. Obě podněcují k zamyšlení nad smyslem lidské existence a mohou být pro současného člověka příkladem nebo inspirací. Ve druhé kapitole jsem pak obrátila svou pozornost na životní prostor, v němž se člověk pohybuje, a na jednotlivé aspekty lidského života. Jedním z nejdůležitějších období lidského života je dětství. Rodina není pro dítě důležitá pouze z hlediska prvotních představ o Bohu, ale též z hlediska mezilidských vztahů. Právě v rodině se jedinec setkává s hodnotou, kterou ve stejné míře uznávají věřící i nevěřící po celém světě, s láskou. V obou prostředích se tak člověk snaží naplnit svůj život fungujícími mezilidskými vztahy nebo prací, kterou vykonává.

1 Člověk, bytost, země a nebe

Písmo svaté začíná slavnostními slovy: „Na počátku Bůh stvořil nebe a zemi.“¹ První kniha pojednává o počátcích země, lidského pokolení, o počátcích Božího řádu. Kniha Genesis je skutečným základem lidského poznání a veškeré vědy.

Bible vidí člověka jako celistvou bytost. Událostí pro člověka klíčovou se stalo stvoření člověka. Kořeny této události nás vedou hluboko do Písma svatého. Člověku, který je stvořen Bohem, uhněten z hlíny, vdechuje sám Bůh v chřípí dech života. Z člověka se stává bytost z hlíny a ducha, stvořená Bohem k obrazu svému. Předem Bůh vše připraví, aby člověk mohl plně a radostně žít. Bůh je jeho stvořitelem. Člověk dostává požehnání a je pověřen vládou nad Zemí a nad ostatním tvorstvem.

V dokumentu Mezinárodní teologické komise „Společenství a služba“ je možné se dočíst, že člověk nebyl stvořen jako izolovaný jedinec: „Bůh stvořil člověka, aby byl Jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.“² Z toho vyplývá, že první lidské bytosti jsou uvedeny Bohem do vztahu k sobě navzájem. Člověk se tedy stal vztahovou bytostí, nikoliv izolovaným jedincem.³ Lidské bytosti stvořené k Božímu obrazu jsou svou přirozeností tělesné i duchovní, muži a ženy, stvoření jedni pro druhé, jsou osobami tvořící společenství s Bohem i společenství mezi sebou navzájem. Jsou to osoby zraněné hříchem a potřebují spásu, jsou zaměřené na to, aby se připodobnily Kristu, který je dokonalým obrazem Otce, a to v moci Ducha svatého.⁴

Biblisté pohlízejí na dech Boží jako na životodárného ducha, kterého dostává každý člověk této planety. Každá lidská bytost má svou důstojnost, neboť žije Boží život. Bůh člověku po stvoření požehná, tedy dá mu moc, aby panoval nade vším živým, aby se rozmnožoval a naplnil Zemi.

¹ Gn 1,1.

² Gn 1,27.

³ Srov. *Společenství a služba: Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 14.

⁴ Tamtéž, s. 22.

1.1 Antropologické pozadí stvoření člověka

K popisu člověka je rovněž důležité objasnit základní pojmy: srdce, krev, duše, duch, tělo. Každé z těchto slov má svou historii a pro celistvé uchopení tématu je nezbytné se jimi zabývat. Člověk vyjadřuje slovy své pohnutky, činy a myšlenky.

1.1.1 Srdce

Obrazné používání slova „srdce“ nemá ve všech jazycích stejný smysl. V biblické řeči znamená výraz „srdce“ sídlo vnitřního života člověka neboli nitro člověka. K citům se druží paměť, myšlení, lidské záměry a rozhodnutí o nich. To znamená, že lidské srdce je zdrojem vědění, myšlení, místem lidských rozhodnutí, svobody a nepsaného zákona svědomí. Je místem, kde k člověku promlouvá Bůh. Jak ve Starém zákoně, tak v Novém zákoně je srdce je místem setkání člověka s Bohem a Boha s člověkem. Srdce člověka je vlastním pramenem osobnosti, jeho myšlení, svobody a citového prožívání.⁵

V běžně užívané češtině je slovo „srdce“ spojované s převážně pozitivními city, např. „Z celého srdce ti přeji...“ Lze však najít i negativní použití slova, např. „Zlomil si mu srdce.“

„Srdce“ člověka je schopné vyjadřovat se navenek. Záměr člověka lze nepřímou vyčíst v jeho tváři, na jeho rtech a v jeho činech: „Srdce člověka mění jeho tvář buď k dobrému, nebo ke zlému.“⁶ Podobně v knize Přísloví je možné se dočíst: „Srdce moudrého dává jeho ústům prozíravost a na jeho rty přidává znalosti.“⁷ Slova a činy mohou také smýšlení srdce zatajovat místo, aby je vyjadřovaly. Člověk je schopen hrát dvojí hru a tím se jeho srdce stává dvojakým. Srdce řídí vnější projevy člověka, zatímco jeho skutečné záměry zůstávají skryty. Dvojakost Bible jednoznačně odmítá.

Podle srdce soudí Bůh člověka a jeho jednání. Hospodin se nedívá jako člověk: „Člověk soudí podle zdání, Hospodin vidí do srdce.“^{8 9} Je to představa srdce jako sídla lidské osobnosti, lidské duše, jako „tělesného orgánu duše“.

⁵ Srov. DUKA, D. *Zápas o člověka : Nástin biblické antropologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 43–44.

⁶ Sir 13,25.

⁷ Př 16,23.

⁸ 1 Sam 16,7.

⁹ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*. Academia Praha 2 : Akademie věd České republiky, 2003, s. 473–474.

1.1.2 Krvavá duše

Mezi další biblické tradice patří umístění duše do krve, tzv. krvavá duše. V Izraeli byla krev považována za poklad, nositelku života. „Vždyť v krvi je život těla.“¹⁰ Deuteronomium zdůrazňuje zákaz požívání krve: „Jen se přísně chraň toho, abys jedl krev, neboť krev je život; proto nebudeš jíst s masem i život.“¹¹ Jediným pánem a dárcem života je Bůh, on život vrací nebo ho může vzít. Do sféry Boží at' člověk nezasahuje. Takto je třeba chápat i zabití člověka. Souvislost mezi zabitím a „krvavou duší“ je patrná v biblickém tragickém příběhu ze zavraždění Ábela. „Cos to udělal? Hlas krve tvého bratra volá ke mně ze země.“¹² Výraz „hlas krve“ lze nahradit výrazem „hlas duše“. Ábel sám volá Boha. Duše se vrací ke svému Stvořiteli a Pánu života.

V Novém zákoně zastupuje dvojice slov „tělo a krev“ celou lidskou bytost. V Janově teologii má veškerý duchovní život zdroj v prolité krvi Ježíše Krista. Tato krev je podávána věřícím při mši svaté se slovy: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den.“¹³

1.1.3 Duše

Duše je pojem odvozený od dýchání. Dech a dýchání jsou známkou života, žít znamená dýchat. „Ale ještě je ve mně život.“¹⁴ Proto při smrti opustí člověka duše, odchází s posledním vydechnutím: „Když už z ní unikal život, neboť umírala...“¹⁵ Slovem „duše“ svatopisci označují živou bytost nebo život.

Ve slovech „duše“ a „život“ je obsaženo spoustu životních projevů, jak duševních, tak tělesných. Při překladu do současného jazyka, např. v lex talionis, tj. v zákoně stejné odplaty,¹⁶ se místo výrazu „duši za duši“ raději užívá „život za život“. Duše v tomto případě znamená totéž co pozemský život.¹⁷

Od útlého dětství jsme žili ve světě pohádek. V pohádkách zvítězilo vždy dobro nad zlem, ale cesta k němu byla strastiplná. Většinou to byly pohádky, ve kterých

¹⁰ Lv 17,14.

¹¹ Dt 12,23.

¹² Gn 4,10.

¹³ Jan 6,54.

¹⁴ 2 Sam 1,9.

¹⁵ Gn 35,18.

¹⁶ Ex21,23.

¹⁷ Srov. DUKA, D. *Zápas o člověka : Nástin biblické antropologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 47–49.

se to hemžilo princeznami, draky či jinými obludami konče čerty. Mě však již v dospělém věku pohládila po duši jiná pohádka.

Zajímavá je v této souvislosti pohádka od Tomáše Špidlíka „Duše, které si vybíraly tělo“ z knihy „Profesor Ulipispirus a jiné pohádky“. Je to příběh tří duší, které se vydají na zem z Říše světla a vybírají si svá těla. První duše si vybrala tělo, které bylo ze všech nejkrásnější. Druhá se rozhodla pro tělo statné a silné, plné odvahy a svěžesti. Třetí duše se projevila nejskromněji a vsadila na tělo nenápadné, ale poslušné. Po prožití života se duše vracely zpět do Říše světla a sdělovaly si své zkušenosti. První duše si stěžovala, že všichni obdivovali její tělo, ale o ni samotnou se nikdo nezajímal. Vzala si pastýře v domnění, že ji bude mít rád, ale muž na ni začal být časem hrubý. V opuštěnosti byla vděčná, když ji z těla vysvobodila cholera. Ani druhá duše nebyla spokojená. Měla sice tělo svalnatého chlapce, ale to zase zabilo mnoho lidí ve válce. Zraněna po souboji a upoutána na lůžku měla čas dělat pokání a očistit se tak k návratu do Říše světla. Třetí hovořila s úsměvem o šťastném životě v těle, které bylo slabé a nevzhledné. Nikdo se o ni neucházel a nikdo ji nelitoval, že odchází do kláštera. I tam byla v ústraní, a přece šťastná. Smrt ji nepřekvapila. Cítila, že zůstává spojena s tělem i v Říši světla. Obě duše ji chválily: „Krásné a silné je to tělo, které duši poslouchá.“¹⁸

1.1.4 Nebe

Je třeba rozeznat nebe jako oblast letu do vesmíru a nebe, ve kterém Bůh shromažďuje své vyvolené. Jsou to dvě zásadně odlišná pojetí. Nebe jako místo Boží je všelidskou zkušeností, v níž se Bůh zjevuje člověku prostřednictvím celého stvoření včetně viditelného světa.

Bibliční lidé považovali nebe za součást vesmíru, ale odlišnou od Země, spojenou s ní polokoulemi. Dohromady jsou „nebe a Země“ vesmírem nebo také světem. Bibliční lidé vnímali nádheru nebe a vážili si hlavně světla, které padalo na Zem. Hvězdy, upevněné na obloze v celých nespočetných rojích, svědčí svou nádherou a pravidelností o řádu i o mohutnosti nebeské klenby.¹⁹ Nebe vnuká člověku trvalý pocit setkání s neproniknutelným tajemstvím vesmíru jako celku, které má člověk trvale na očích.

¹⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Profesor ULIPISPIRUS a jiné pohádky*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004, s. 63–68.

¹⁹ Srov. Gn 15,5.

Nebe je pro člověka nedosažitelné na rozdíl od Země, na které stojí a kterou vidí. Spojení nebe s Bohem se objevuje zcela přirozeně. Bůh je na nebi doma: „Nebesa tak patří Hospodinu, ale zem synům Adamovým.“²⁰ V Novém zákoně se nebeské království stává synonymem „království Božího“. Bible nerozlišuje mezi nebem hmotným a duchovním, ale odkrývá ve viditelném nebi přítomnost neviditelného Boha a jeho díla.²¹

1.1.5 Země

Kniha žalmů uvádí: „Nebesa tak patří Hospodinu, ale zem synům Adamovým.“²² Mezi člověkem a zemí existuje hluboké a přímé pouto. Země je pravým životním prostředím člověka. Bůh stvořil člověka z prachu země a vdechl mu život, aby mu zemi svěřil a učinil jej jejím pánem.²³

Lidský život závisí na bohatství a na úrodnosti půdy. Bůh učiní zemi zahradou, do které přivítá člověka. Člověk může svobodně nakládat s jejím bohatstvím, Bůh však zůstává jejím skutečným pánem: „Jemu náleží země.“²⁴ Bůh má nad zemí úplné právo. Hospodin postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a střežil.²⁵ Člověk vtiskuje zemi pečeť své práce. Vliv na jeho psychickou stránku lze pozorovat v používání obrazů převzatých z přírody: „Rozsívajte si pro spravedlnost, sklízajte pro milosrdenství, zorejte svůj úhor. Je čas dotázat se Hospodina. Až přijde, svaží vás spravedlností.“²⁶ Podobně tak: „Bože, tys Bůh můj! Hledám tě za úsvitu, má duše po tobě žízni. Mé tělo touhou po tobě hyne ve vyschlé, prahnoucí, bezvodé zemi.“²⁷ Žalmista zde přirovnává svou duševní úzkost k zemi, žíznící po Bohu.²⁸

²⁰ Žl 115,16.

²¹ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*. Academia Praha 2: Akademie věd České republiky, 2003, s. 264–265.

²² Žl 115,16.

²³ Srov. Gn 1,28.

²⁴ Žl 24,1.

²⁵ Gn 2,15.

²⁶ Oz 10,12.

²⁷ Žl 63,2.

²⁸ Srov. LÉON-DUFOUR, X., et al. *Slovník biblické teologie*. Academia Praha 2 : Akademie věd České republiky, 2003, s. 609.

1.1.6 Tělo

Starý i Nový zákon chápou člověka jako jednotnou bytost. Tělo je viditelná realita člověka. Biblické pojetí chápe tělo jako dílo samotného Boha. Tělo vzal na sebe také Boží Syn. Tělo bylo proměněno Duchem svatým. Výrazem „všechna těla“ označuje Bible všechny živé bytosti. „Tělo“ zastupuje lidskou osobu jako takovou. Tělu jsou přiřítány duševní funkce, tato funkce je přiřítána srdci, když je chápáno jako srdce tělesné. Srdce zastupuje duši jako její sídlo, její orgán. Tělo se v biblické antropologii objevuje jako synonymum pomíjivosti, slabosti: „Pamatoval, že jsou jenom tělo, vítr, který zavane a už se nevrací.“²⁹

„Také já jsem smrtelný člověk, stejný jako všichni, potomek toho, který jako první byl učiněn ze země. V matčině lůně jsem byl utvářen v tělo...“³⁰ Hebrejské slovo „basar“ znamená „maso“, ve smyslu měkkých částí lidského těla. Výraz „basar“ je do řečtiny přeložen slovem „sarx“. Člověk patří svým tělem do tohoto světa („prach jsi a v prach se navrátíš“)³¹, ale dechem Božím zůstává ve styku se světem nebeským.³²

Lidské bytosti stvořené k Božímu obrazu jsou osobami povolány k tomu, aby se těšily ze společenství a aby naplňovaly službu v materiálním kosmu. Jako lidské bytosti se dělí o svět s ostatními živými bytostmi. Materiální svět vytváří podmínky k tomu, aby lidské osoby mohly naplňovat své poslání jedna ve vztahu k druhé. Tím je vyjádřena pravda o poslání člověka. Také platí, že člověk nemá tělo, nýbrž je svým tělem.³³

1.2 Sv. Augustin: „Bůh je ve všem.“

Podle sv. Augustina platí, že Boží obraz v člověku nás zaměřuje k Bohu vzýváním, poznáním a láskou.³⁴ „A přece chváliti Tebe chce člověk, tak malá část Tvého stvoření! Ty povzbuzuješ člověka, aby Tě s radostí chválil, neboť stvořil jsi nás pro sebe a nepokojné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě! A jak budu vzývati svého Pána a Boha? Neboť k sobě Ho budu zváti, když Ho budu vzývati. A které

²⁹ Žl 78,39.

³⁰ Mdr 7,1.

³¹ Gn 3,19.

³² Srov. DUKA, D. *Zápas o člověka : Nástin biblické antropologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 60–63.

³³ Srov. *Společenství a služba : Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 22–23.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 17.

je místo ve mně, na něž přijde Bůh můj? Kam přijde ke mně Bůh, který stvořil nebe a zemi? Jest snad ve mně, Pane Bože můj, nějaké místo, jež by tě obsáhlo? Nebo mohou Tě opravdu obsáhnouti nebe a země, jež jsi stvořil a v nichž jsi mne stvořil? Nebyl bych vůbec, kdybych nebyl v Tobě, z něhož a skrze něhož a k němuž jsou všechny věci. Bůh je ve všem. Obsahují Tě nebe a země, poněvadž je naplňuješ? A kam vyléváš přebytek, když jsi naplnil nebe a zemi? Či nepotřebuješ, aby nějaká nádoba udržovala Tebe jako vodu pohromadě, jenž vše udržuješ? Vše totiž naplňuješ tím, že vše udržuješ. Neboť nádoby, jež Tebou jsou naplněny, nedávají Ti pevné stálosti, i když se rozbíjí, Ty se přece nevyliješ. A když na nás vylit býváš, přece se neroztékáš, nýbrž nás povznášíš, Ty se nerozptyluješ, nýbrž nás sjednocuješ.³⁵

„Co jsi tedy, Bože můj? Proč se vlastně ptám? Co jiného než Pán Bůh? Ó Nejvyšší, Nejlepší, Nejmocnější, nejvyšší Všemohoucí, Nejmilosrdnější a Nejspravedlivější, Nejskrytější a spolu Nejpřítomnější, Nejkrásnější a Nejsilnější, Stálý a Nepochopitelný! Ty nezměnitelný, a přece vše proměňuješ, nikdy nový, nikdy starý, vše obnovuješ a pyšné dáváš změně napospas, ač oni toho nevědí, vždy činný, vždy klidný, shromažďuješ, a přece ničeho nepotřebuješ, nosíš, naplňuješ, chráníš, tvoříš, živíš, dokončuješ, hledáš, a přece nic Ti neschází. Miluješ, ale bez vášně, horlíš, ale bez bázně, lituješ, ale bez bolesti, hněváš se, ale bez neklidu. Měníš dílo, ale neměníš rady, přijímáš, co nalézáš, a přece jsi nikdy ničeho neztratil. Nikdy nejsa chud, raduješ se ze zisku, nikdy nejsa lakomý, vymáháš úroky, půjčuje se ti více, než žádáš, abys byl dlužníkem, a přece – kdo má něco, co by nebylo Tvým majetkem? Platíš dluhy, nikomu nejsa dlužen, odpouštíš viny, ničeho tím neztrácí. A co jsem vlastně o Tobě řekl, můj Bože, můj Živote, má svatá Sladkosti? Anebo co vůbec může říci ten, kdo mluví o Tobě? A přece, běda těm, kteří o Tobě mlčí, neboť němí jsou, ač jinak třeba mnohomluvní.“³⁶

1.3 Filón Alexandrijský: „Bůh chystaje se pozvat člověka“

Někdo by se mohl tázat, proč se člověk v průběhu stvoření světa objevuje až poslední. Jak totiž oznamuje Písmo svaté, zhotovil ho Otec a Tvůrce až po ostatních věcech. Bůh dal člověku podíl příbuzenství na své vlastní rozumné přirozenosti, která byla tím nejlepším možným darem. Neodepřel mu nic ani z ostatních stvořených věcí,

³⁵ AURELIUS, A. *Vyznání*: Kniha první. Kalich, 2006, s. 10–13.

³⁶ Tamtéž, s. 14.

ale jakožto nejbližšímu a nejmilejšímu ze všech živých bytostí mu vše na světě připravil předem, protože chtěl, aby člověk při svém zrození nepostrádal nic z věcí potřebných k životu. Prostředky k životu jsou poskytovány skrze bohaté zásoby živobytí, k dobrému životu však směřuje pozorování nebeských věcí, jež podněcuje rozum k touze po jejich poznání. Tak jako hostitelé nezdou k hostině dříve, než je připravena veškerá tabule, tak stejným způsobem koná vládce veškerenstva, chystaje se pozvat člověka k tabuli, aby tu člověk v okamžiku svého příchodu našel hostinu, tak i tu nejposvátnější podívanou. „Činí tak, aby byl člověk naplněn jednak všemi věcmi, které přináší země, řeky, moře i vzduch, k lidskému užítku i požitku, jednak veškerou možnou podívanou, jež je ohromující jak co do své podstaty, tak co do svých vlastností, nanejvýš udivující svými pohyby a tanci, ale také harmonické aranžmá, náležitými číselnými proporcemi a souladem svých oběhů. A nemýlil by se ten, kdo by ve všech těchto věcech našel skutečnou muzickou harmonii sloužící jako prapůvodní vzor, podle něhož později lidé vytvořili obrazy ve svých vlastních duších, a zůstavili tak životu umění ze všech nejpotřebnější a nejužitečnější.“³⁷

„Současně se svým vznikem našel člověk všechny věci potřebné k životu, a sice pro poučení následujících generací, jimž příroda dává dosti hlasitě najevo, že pokud napodobí praotce svého rodu, budou žít bez námahy a bez starosti a v pohodlném nadbytku všeho potřebného. To se stane, pokud lidskou duši neovládou nerozumné rozkoše, podporované lačností a žádostivostí, pokud si moc nad životem nepřisvojí touha po slávě, bohatství či vládě, pokud strasti nesevřou a nepokříví mysl, pokud ani strach, tento špatný rádce, nepotlačí instinkty vedoucí ke správnému jednání, zkrátka pokud se do toho nevloží pošetilost, zbabělost, bezpráví či bezpočetné množství jiných špatností. Jinak nastupuje trest jako náležitá odplata za bezbožné skutky. Tento trest spočívá v námaze, kterou je třeba vynaložit pro získání věcí nutných k životu. Bůh se domníval, že je třeba spojit počátek a konec stvořených věcí, jako by byly blízcí příbuzní a přátelé. Učinil tedy počátkem nebe a koncem člověka. Nebe jako nejdokonalejší ze všech nepomíjejících věcí smyslového světa, člověka zase jako nejlepšího ze smrtelných bytostí zrozených ze země. Člověk nosí v sobě jakési „malé nebe“ – v umění a vědách a ve velkolepých zásadách každé ctnosti.“³⁸

³⁷ ALEXANDIJSKÝ, F. *O stvoření světa. O gigantech. O neměnnosti boží*. Praha: OIKOYMENH, 2001, s. 293.

³⁸ Tamtéž, s. 294.

1.4 Pojetí člověka u sv. Tomáše Akvinského

Sv. Tomáš Akvinský navrhuje a jmenuje pět tezí pro pojetí člověka:

1. teze

Hovoří o člověku jako celku a jednotě. Odmítá člověka jako spojení zvířete a anděla nebo mozaiku, ve které se spojují všechny elementy světa. Přirovnává ho k nejdokonalejšímu celku jsoucnu. Člověk je nejdokonalejším jsoucnem ve viditelném světě. Je tvořen látkou a formou a ve své podstatě je neporušitelným celkem. Z toho Akvinský vyvozuje, že samotné tělo ani samotná duše není člověkem.³⁹

2. teze

Akvinský uvažuje o relativní dokonalé jednotě člověka, neboť dokonalá jednota přísluší jenom Bohu. Tuto relativní dokonalou jednotu zaručuje jediná substanciální forma, jediný základní formující princip, kterým je lidská duše. Podle sv. Tomáše duše nepřichází do již vybudovaného těla jako druhý element, ale právě duše utváří tělo ve všech jeho funkcích a zároveň má své činnosti duchovní. Podle Stefana Swiezawskieho sv. Tomáš jako první zdůrazňoval, že duši obdařenou rozumem (tzv. rozumovou duši) je možné nazvat intelektem, rozumem je v plném slova smyslu, formou těla.⁴⁰

3. teze

Podle sv. Tomáše nemůže být duše s tělem spojena náhodně. Názory, že duše v těle přebývá nebo že v těle bydlí, považuje za nesprávné. Popisuje duši, která tvoří svoje obydlí, duši, která tká své tělo. Spojením duše a těla, čili substanciální formy s látkou, je utvářen zcela konkrétní člověk. Duše vnáší do lidské bytosti první záblesky duchovního života.⁴¹

4. teze

Každý člověk je jedincem i osobou. Lidských jedinců, kteří jsou konstituováni z látky a formy, na světě žije, žilo a bude žít mnoho. Sv. Tomáš přiřazuje všechny tyto bytosti k jednomu druhu: člověk. Za to, že se staly osobami, vděčí duchovnímu činiteli, rozumné duši, obdařené rozumovým životem, poznáním a duchovním chtěním. Velmi

³⁹ Srov. SWIEZAWSKI, S. *Nový výklad sv. Tomáše*. Cesta, 1998, s. 101.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 101–102.

⁴¹ Srov. tamtéž, s. 102.

důsledně zdůrazňuje, že samotná lidská duše není osobou. Osobou je teprve celý člověk.⁴²

5. teze

Poslední teze vyjadřuje učení sv. Tomáše o *commensuratio animae ad hoc corpus* - o přizpůsobení a přiměřenosti každé duše k určitému tělu. Nejde o to, že člověk nemusí být v budoucnosti identický a fyzicky takový, jaký je nyní. Neuznává metempsychózu, tzv. stěhování duší. Duše podle něj nemůže přecházet z těla do těla. V učení Akvinského je důležité přizpůsobení každé duše malému rodícímu se člověku, v němž je veškeré dědičné zatížení a *in nuce* – v zárodku celý budoucí člověk. Duše, kterou stvořil Bůh, je okamžitě přizpůsobena plodu, který se nachází v matčině lůně. Uvažuje o přizpůsobení, které je věčné a nesmazatelné. Trvání duše závisí na trvání celého člověka. Dokud tedy duše trvá, žije i konkrétní člověk („právě tento člověk“). Vyvstává však otázka, co si představit pod pojmem přizpůsobení, nebo jak by mělo vypadat toto přizpůsobení se tělu. Všichni lidé se mění – od zárodku v matce až k náhrobnímu kameni. Spolu s vědomím vlastní změny žije člověk i s vědomím toho, že v něm něco přetrvává. A to je právě výše zmíněné „přizpůsobení se tělu“.⁴³

1.5 „Starý člověk“ a „Nový člověk“ v Listu Kolosanům

List Kolosanům je dopisem, v němž se autor pokouší předat lidem poselství od samotného Boha. Obsahem tohoto listu je výzva k obrácení k novému životu v Kristu. Ve třetí kapitole se sv. Pavel snaží pomoci lidem vidět a rozeznat svět pomýlené existence a představuje své pojetí křesťanské existence. „Neobelhávejte se jeden druhého, svlečte ze sebe starého člověka i s jeho skutky a oblečte nového, který dochází pravého poznání, když se obnovuje podle obrazu svého Stvořitele.“⁴⁴

„Starý člověk“ (pomýlená existence) je vyličená v katalogu pěti neřestí „smilstvo, necudnost, vášeň, zlá touha a hrabivost, která je modloslužbou. I vy jste dříve tak žili. Ale nyní odhodte to všecko: zlobu, hněv, špatnost, rouhání, pomluvy z vašich úst.“⁴⁵ „Starý člověk“, který byl v zajetí sebe sama zaživa mrtvý, neměl perspektivu obnovy. Takový, jaký ve svém chování byl, zůstává odložen.

⁴² Srov. tamtéž, s. 102–103.

⁴³ Srov. SWIEZAWSKI, S. *Nový výklad sv. Tomáše*. Cesta, 1998, s. 104–106.

⁴⁴ Kol. 3,9–10.

⁴⁵ Kol. 3,5–8.

„Nový člověk“ (křesťanská existence) je popsán jako proměna, tj. přeorientování se na Kristův svět. Rozvíjí nové bytí v pěti ctnostech. „Jako vyvolení Boží, svatí a milovaní, oblečte milosrdný soucit, dobrotu, skromnost, pokoru a trpělivost.“⁴⁶ „Nový člověk“ není „hotový“ ani „dovršený“, nový je v tom, že se nechává stále obnovovat ve směru Boží vůle. Oblečení nového člověka neznamena iluzi ideálního bytí, nýbrž realizaci vůle po stálé obnově, po novém stvoření. Jeho prostředníkem je Kristus. Tento životní styl vede k poznání, tj. k poznání Boží vůle. V protikladném opouštění starého člověka a přijímání nového člověka se nabízí křesťanská alternativa způsobu života. Je to alternativa velice těžká, ale jiná cesta k Bohu nevede.⁴⁷

1.6 Obrazy Ježíse u Anselma Grüna

V knize s názvem „50 X Ježíš“ Anselm Grün ukazuje, jaký Ježíš skutečně byl. Prostřednictvím padesáti obrazů Ježíše se autor snaží čtenáře přimět pochopit svůj vlastní život a pokusit se jej proměnit. Je to pozvání k novému pohledu na jeho každodenní starosti, strach, radosti a naděje. Cílem je naučit se s těmito situacemi zacházet. Obrazy představují Ježíše, jak vede zdařilý život, a to ve smyslu odvahy, pokušení, vyznávání citů apod. Vhodná je v tomto případě metafora dveří, v níž Ježíš představuje dveře otevřené dokořán a práh symbolizuje úzkoprsý život, ležení za pecí a kroužení kolem vlastního já. Člověk se krčí a nedokáže práh dveří překročit.⁴⁸

1.6.1 Ježíš znalý utrpení

Jedním z obrazů je Ježíš znalý utrpení, nejčastěji vyjádřený křížem, který si lidé zavěšují na stěnu ve svých obydlích. Pro mnohé je však kříž natolik provokující, že ho nestrpí ani ve svých domovech, ani ve školních třídách nebo křižovatkách cest. Odmítavý postoj vysvětlují tím, že kříž oslavuje utrpení, což lidem působí velké potíže a někdy i vyvolává agresivitu. V křesťanských kruzích je skutečně možné najít i masochistickou glorifikaci utrpení. Oslava i potlačování utrpení zraňuje a způsobuje hluboké rány. Kdo trpí, se cítí být tzv. „mimo hru“. Převládala mylná představa

⁴⁶ Kol. 312.

⁴⁷ Srov. HOPPE, R. *List Efesanům. List Kolosanům. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 117–119.

⁴⁸ Srov. GRÜN, A. *50 X Ježíš*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 5–10.

o bolesti a utrpení jako Božím trestu, v rámci jiného pojetí byl trpící jedinec izolován od „netrpících“ a zatlačen na okraj společnosti.

Ježíš prošel všemi situacemi lidského strádání: opuštěností, odsouzením, odmítnutím, zraněním, urážkami, výsměchem, obnažením, zesměšněním, přibitím na kříž i smrtí na něm.⁴⁹ Nejvyšším vrcholem Jeho utrpení bylo umírání. O deváté hodině Ježíš zvolá: „Bože můj, Bože můj, proč si mě opustil?“⁵⁰ Je nucen na kříži zápasit se svými pocity a uvažovat o věrnosti Bohu, který ho před smrtí nechránil. Ježíšovým poselstvím není potlačovat obtíže a bolest, ale ty mu naopak dávají sílu snášet trápení v nepřátelském prostředí. Dodávají posilu, útěchu a povzbuzení jak prvotním křesťanům, tak křesťanům žijícím v přítomnosti, a to zejména při překonávání překážek, při úkolu obstát navzdory nepřátelským útokům, uchovat si věrnost k sobě samým, zachovat si svou víru, neutíkat zbaběle z cesty, ale přijímat i to, co křížuje naše životní plány, dokázat si uchovat díky pohledu na ukřižovaného lidskou důstojnost. Ve svém rozjímání při čtení pašijí se autor neptá, kdo je vinen jeho trápením a zda si jej způsobil sám nebo někdo jiný či zda jej na něj seslal sám Bůh. Překážky už nelze odstranit, proto je přijímá a je si vědom toho, že nezůstává sám.⁵¹

Právě pochopení zkušenosti Ježíše pomohlo společenství zachovat si důstojnost i v utrpení, obtížích, ponížení a útlu. Ježíš pomáhá člověku čelit situacím, které přicházejí, nezahořknout v srdci a propracovat se ke svému pravému já, které je navzdory obtížím a trápení nepoškozeno. K prostoru, kde lze tušit tajemství vlastního života, a místu, kde se Bůh zjevuje způsobem, kterým chrání člověka ve své dlaní.⁵²

1.6.2 Ježíš pokoušený

List židům se připisoval sv. Pavlovi. Dnešní výzkumy teologů však jeho autorství zpochybňují a není tedy jasné, který vzdělaný teolog tento list napsal. V Listu popisuje Ježíše jako osobu schopnou soucitu s našimi slabostmi, protože Ježíš sám na sobě zakusil všechna pokušení – stejně je lidé každodenně prožívají. Mezi lidmi a Ježíšem je však velký rozdíl, Ježíš v pokušeních obstál.⁵³ Ježíšova lidskost je autorem viděna ve vystavení pokušením a útokům stejným, jakým čelí běžní lidé. Ježíš sám pokušení

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 152.

⁵⁰ Mk 15,35.

⁵¹ Srov. GRŮN, A. *50 X Ježíš*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 153.

⁵² Srov. tamtéž, s. 154.

⁵³ Srov. Žd 4,15.

prožil, a proto Ježíše tato zkušenost uschopňuje k soucitu s lidmi.⁵⁴ U lidí, kteří nemají stejnou zkušenost utrpení, lze pozorovat určité znečitlivění. Sv. Tomáš Akvinský v této souvislosti hovoří o tzv. „lidech hrubé kůže“. Nemyslí tím lidi lhostejné k obtížím druhých, ale lidi, v nichž působí prvotní hřích. Ten oslabuje všechny. Na druhé straně se zmiňuje i o lidech, kteří jsou schopní pomocnou ruku podat, o tzv. „lidech jemné kůže“. Podle sv. Tomáše by se tak chovali lidé bez prvotního hříchu. Hovoří o člověku jemném, subtilním. Člověk je však schopen konat skutky člověka jemného i přes zátěž prvotního hříchu.⁵⁵ Ježíš s lidmi soucítí, trpí spolu s nimi, je jedním z nich, neboť prošel, prožil, protřpěl jejich zkušenosti.

O těchto pokušeních podávají zprávu samotní evangelisté: Marek, Matouš, Lukáš. Marek uvádí, že Ježíš je pokřtěn v Jordánu od Jana.⁵⁶ Hned poté Ježíše Duch svatý vyvedl na poušť a 40 dní ho pokoušel satan.⁵⁷ Evangelisté Lukáš a Matouš popisují tři pokušení Ježíše, které obecně ohrožují člověka v jeho rozvoji.

První pokušení přichází v okamžiku, kdy Ježíš po 40 dnech vyhladoví. Tu přistoupil pokušitel a řekl Ježíši: „Jsi-li Syn Boží, řekni tomuto kameni, ať je z něho chléb.“⁵⁸ Toto pokušení je aplikováno na lidskou zkušenost způsobem, že se lidé chovají příliš konzumně. Proměňují všechny kameny v chleby, práci v úspěch, majetek v uznání, v lidech ve svém okolí vidí jen slávu a sex. Ježíš však tomuto pokušení nepodleh. Nezneužil druhých pro sebe, ukazuje lidem svou náklonnost a nečeká svůj prospěch, naopak chce vše obrátit v jejich prospěch. Ježíš odpověděl: „Ne jenom chlebem bude člověk živ, ale každým slovem, které vychází z Božích úst.“⁵⁹

Druhé pokušení bylo útokem na Boží obraz. Ďábel tedy vzal Ježíše do Jeruzaléma, postavil ho na vrcholek chrámu a sváděl ho, aby demonstroval své Boží synovství před veřejností tím, že se vrhne z chrámové římsy dolů slovy: „Jsi-li Syn Boží, vrhni se dolů, vždyť je psáno: Svým andělům dá příkaz a na ruce tě vezmou, abys nenarazil nohou na kámen!“⁶⁰ Ježíš však ve zkoušce obstál a pravil: „Je také psáno: Nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého“⁶¹ Toto pokušení ohrožuje nejvíce lidi, kteří žijí duchovním životem. Ve světle svých duchovních zkušeností jsou sváděni

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 106.

⁵⁵ Srov. SWIEZAWSKI, S. *Nový výklad sv. Tomáše*. Brno: Cesta, 1998, s. 150.

⁵⁶ Srov. Mk 1,9.

⁵⁷ Srov. Mk 1,12–13.

⁵⁸ Lk 4,3.

⁵⁹ Mt 4,4.

⁶⁰ Mt 4,6.

⁶¹ Mt 4,7.

k myšlence o své vlastní mimořádnosti. Takový člověk se mnohdy začne vyjadřovat a chovat, jako by byl sám Pán Bůh. Ježíš toto pokušení odmítl. Je si vědom toho, že je Boží Syn, ale také je člověkem, který se s lidmi setkává, aby o Otci vyprávěl. Nepotřebuje na sebe strhávat pozornost, nechce zneužívat toho, aby k němu druzí bezmezně vzhlíželi.⁶²

Třetí pokušení představuje touha po moci. Ďábel vzal Ježíše na vysokou horu, aby měl všechna království světa na dohled a řekl: „Toto všechno ti dám, padneš-li přede mnou a budeš-li se mi klanět.“⁶³ Ježíš satanovi odpověděl: „Hospodinu, Bohu svému, se budeš klanět a Jeho jediného uctívat.“⁶⁴ Satan zjistil, že Ježíš je silný, a opustil ho. Mezi lidmi je pokušení mít nad druhými moc velmi rozšířené. Lidé často zažívají bezmoc ve vztazích k druhým lidem, bezmoc vůči vlastním chybám a slabostem, bezmoc při řešení mnoha konfliktů a obtíží. Člověk prahne po moci, protože chce mít vše pevně v rukou. Chce být silný a věřit ve svou vlastní velikost. Člověk si je vědom slabých míst druhého, je přesvědčen, že zranit nebo urazit znamená ovládat. Tato moc je nakonec destruktivní, neboť člověk nakonec zjišťuje, že je jen posedlý svou mocí a té podléhá. Taková pokušení lidi ohrožují.⁶⁵

1.7 Sv. František

První, kdo zaznamenal životopis svatého Františka z Assisi, byl Tomáš z Celana.⁶⁶ Uvádí, že svatý Dominik řekl sv. Františku: „Bratře Františku, kéž by tvůj řád a můj byly jeden jediný a kéž bychom v církvi měli jen jeden životní styl.“⁶⁷ Oba byli současníci a v počátcích se oba jejich žebravé řády velmi podobaly, především v zachovávání evangelijní chudoby a v kazatelském apoštolátu. Důvodem jejich vzájemné podobnosti bylo úsilí o obnovení křesťanského života podle evangelia. Ve středověku znamenalo být františkán nebo dominikán něco jako „křesťanský hippie“. Žebravé řády nepatřily mezi vážená společenství, posvěcená tradicí.⁶⁸

⁶² Srov. GRŮN, A. *50 X Ježíš*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 110.

⁶³ Lk 4,9.

⁶⁴ Lk 4,10.

⁶⁵ Srov. SWIEZAWSKI, S. *Nový výklad sv. Tomáše*. Brno: Cesta, 1998, s. 107–109.

⁶⁶ Tamtéž, s. 40.

⁶⁷ Tamtéž, s. 41.

⁶⁸ Srov. SWIEZAWSKI, S. *Nový výklad sv. Tomáše*. Brno: Cesta, 1998, s. 40.

U svatého Františka lze pozorovat začátky populárního apoštolského hnutí, které hlásalo a hlásá věrnost víře, poslušnost církevní autoritě a obrácení lidí všech společenských úrovní. Spisy, které se dochovaly, nejsou početné: dvě řehole, závěť, několik dopisů, napomenutí a modliteb. Avšak dílo „Poverello“ je zdrojem evangelijní spirituality.

Francesco Bernadone se narodil v Assisi roku 1181 nebo 1182. V roce 1206 nebo 1207 se obrátil od života uprostřed bohatství a netečnosti k životu v chudobě a pokání. K němu se přidávali další žáci a v roce 1209 či 1210 měl kolem sebe už jedenáct žáků. Dal jim pravidla života a vznikl Řád menších bratří (OFM - Ordo Fratrum Minorum). Pravidla ústně schválil papež Inocenc III. Řehole svatého Františka zdůrazňovala chudobu, pokoru a naprostou podřízenost autoritě církve. Podle jeho učení je třeba usilovat o život v chudobě.

V evangeliu sv. Matouše je popsáno evangelijní učení o chudobě takto: „Neobstarávejte si zlato ani stříbro, ani drobné peníze do svých opasků, ani mošnu na cestu, ani dvoje šaty, ani opánky, ani hůl: neboť dělník si zaslouží svou obživu.“⁶⁹ V komunitě však vznikaly spory ve věci chudoby. Nejasné bylo zejména, do jaké míry je možné zachovávat učení o evangelijní chudobě a zároveň se věnovat apoštolátu.⁷⁰ S argumenty o základních potřebách, které by ospravedlňovaly zmírnění přísné chudoby, svatý František nesouhlasil. Odpověděl: „Nemůžeme uspokojit prostou potřebu, aniž bychom nepropadli pohodlí.“⁷¹ Jindy zase varoval: „Svět se od Menších bratří odvrátí v té míře, v jaké se oni odvrátí od chudoby.“⁷² Svatý František tedy ve svých úsilích převyšoval druhé. Nicméně navzdory tomu bylo stále více zřejmé, že rozšířením františkánského hnutí po Evropě bude potřeba organizace a zpřesnění legislativy ve smyslu zmírnění původní přísné chudoby. Františkův ideál však přinesl mnoho zajímavých otázek: Je možné se chovat podle doslovného výkladu evangelijního učení o chudobě? Co si vlastně původně sv. František představoval? Skupinu žebravých kazatelů bez stálého místa a bez příslušnosti k nějaké organizované společnosti?

K základním událostem života sv. Františka a rozvoje Menších bratří byl rok 1212, kdy spolu se svatou Klárou a Assisi založili klauzulované františkánské mnišky, dnes známé jako klarisky, a sv. František pro ně napsal řeholi. V roce 1221 založil řád, který je dnes známý jako Třetí řád svatého Františka, pro laiky toužící žít v duchu svatého

⁶⁹ Mt 10,9–10.

⁷⁰ Srov. AUMANN, J. *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*. Praha: Karolinum, 2000, s.130.

⁷¹ Tamtéž, s. 132.

⁷² Tamtéž, s. 133.

Františka⁷³. V roce 1220 se vzdává vedení řádu. Generální kapitula schválila a v témže roce vydala novou verzi řehole, které se podřídil. Roku 1223 generální kapitula schválila „druhou“ řeholi, kterou oficiálně schválil papež Honorius.⁷⁴ Mezi hlavní zásady konečné řehole patřila chudoba, manuální práce, kázání, misie k nevěřícím a rovnováha mezi činností a kontemplací.⁷⁵ Svatý František se poté věnoval výlučně kázání, pokání a modlitbě. V dějinách spirituality byl zaznamenán jako první, kdo přijal milost stigmat,⁷⁶ stalo se tak 17. září 1224 v poustevně na hoře Alvero. V dubnu roku 1226 napsal svou závěť, ve které žádá přísné zachování chudoby a věrnosti řeholi. Závěť odstartovala další krizi Řádu: někteří jeho stoupenci chtěli její uzákonění, zatímco jiní ji považovali za otcovské napomenutí. Případ nakonec vyřešil papež Řehoř IX., když se bulou „Quo elongaci“ (1230) usnesl, že na jedné straně závěť františkány nezavazuje zákonným způsobem, ale na druhé straně ustanovil apoštolského nuncia, který měl pečovat o finanční záležitosti františkánů, aby jim umožnil zachovávat přísnou chudobu.

Františkův život poutníka se chýlil ke konci. Slabý a vyčerpaný, téměř slepý a často soužený chrlením krve napsal svou krásnou „Píseň bratru Slunci“. Když viděl, že se blíží smrt, přikázal svým bratrům, aby ho položili nahého na zem. Potom však přijal oděv z hrubé vlny. Navečer 3. října 1226 zazpíval žalm 141. Bratři zpívali s ním.

„Hospodine, k tobě volám, pospěš ke mně, dopřej sluchu mému hlasu, když tě volám!

Jako kadidlo ať míří má modlitba k tobě, pozdvižení mých rukou jak večerní oběť.

Hospodine, postav stráž k mým ústům, přede dveře mých rtů hlídku,

nedej, aby se mé srdce přiklonilo ke zlu, ať se nedopustím svévolnosti s muži, kteří pášou ničemností; jejich vlídnosti okoušet nechci.

Spravedlivý, ať mě třeba bije, pokládám to za milosrdenství, ať mě trestá, je to pro mou hlavu olej, má hlava to neodmítne, v jejich neštěstí se za ně ještě budu modlit.

Ať jsou jejich soudci svrženi na úbočí skály, ale Spravedlivý ať slyší, že vlídná jsou má slova.

⁷³ Dnes je nazýván terciáři Sekulární františkánský řád.

⁷⁴ Honorius III. (Cencio Savelli) byl papežem od 18. července 1216 až do své smrti roku 1227. Bulou *Solet annuere* potvrzuje *Reguli*.

⁷⁵ Srov. AUMANN, J. *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*. Praha: Karolinum, 2000, s.131.

⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 131.

*Jako když se v zemi všechno seká a poltí, k jícnu podsvětí se sypou naše kosti.
K tobě, Panovníku Hospodine, pozvedám své oči, utíkám se k tobě, nevydej mě
smrti,
ochraňuj mě před osidlem na mě políčeným, před léčkami pachatelů ničemností!
Svévolníci ať se chytí do svých tenat, kdežto já ať projdu!*⁷⁷

Pak na Františkovu žádost jeden z bratrů přečetl nahlas třináctou kapitolu Evangelia svatého Jana: „Bylo před velikonočními svátky. Ježíš věděl, že přišla jeho hodina, aby z tohoto světa šel k Otcí; miloval své, kteří jsou ve světě, a prokázal svou lásku k nim až do konce...“⁷⁸ Během tohoto učení František odešel do věčného života. Dva roky po své smrti roku 1228 byl kanonizován papežem Řehořem IX.⁷⁹

Sv. František zemřel uprostřed těžké krize svého řádu. Menší bratři začali se zmírňováním chudoby už za jeho života, ale po jeho smrti se řád úplně rozpadl. Řád menších bratrů – františkánů reprezentovala v Čechách sv. Anežka Přemyslovna, a to ještě za života sv. Kláry. Řeholním oděvem je tmavohnědý hábit s volnou kapucí (znamení kříže), přepásaný bílým provazem (znamení chudoby) s třemi uzly (znamení trojího slibu chudoby, čistoty a poslušnosti). Další odznaky (sandály, růženec, plášť atd.) dnes již nejsou povinné.⁸⁰

1.8 Bl. Matka Tereza

Osobností, o níž není možné se nezmínit, je Matka Tereza. O těžkostech, které snášela až do své smrti, vědělo jen několik osob. Těmito lidmi byl jezuita otec van Exem, otec Joseph Neuner a kalkatský arcibiskup Ferdinand Périer. Pouze ti měli možnost nahlédnout do duchovního bohatství jejího vnitřního života.⁸¹

Padesát let žila Matka Tereza se svou temnotou, pocitem osamělosti a ztrátou Boží přítomnosti. Sama říkala: „Jestli se stanu svatou, určitě budu světicí temnoty.“⁸²

⁷⁷ Žalm 141.

⁷⁸ Jan 13,1.

⁷⁹ Řehoř IX. (Hugo ze Segni) byl papežem od 1227 do 1241. Projevoval činnost v oblasti práva – dílo „Liber Extra“ – základ korpusu kanonického práva. Svatořečil kromě Františka z Assisi také Antonína z Padovy, sv. Dominika a Alžbětu Durynskou.

⁸⁰ Řeholní život v českých zemích : řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v české republice. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 66.

⁸¹ Srov. KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 25.

⁸² Tamtéž, s. 13.

Svou práci mezi chudými nemohla před světem skrýt. Co se ji však podařilo utajit, byl nejhlubší vztah k Bohu, „Den inspirace“ jako den, kdy ji oslovil sám nebeský Otec. Osobně jsem ji nikdy neviděla, ale i přes média z ní vyzařovala, jak to popsal Malcolm Muggeridge, jakási „svítivost“. Dívala jsem se na ni s velkým respektem a úctou. Byla krásná tím, co vyzařovala.

1.8.1 Hloubka vnitřního života Matky

Až při beatifikačním procesu byly odhaleny tři aspekty jejího vnitřního života. Byl to soukromý slib, který učinila ještě jako loretánská řeholnice, mystické zážitky, které inspirovaly založení Misionárek lásky, a její důvěrný podíl na Kristově kříži skrze dlouhé roky vnitřní temnoty. Všechny tři aspekty jsou propojeny. Na soukromém slibu je založeno povolání sloužit nejchudším z chudých, vyžaduje, aby přijala za svou duchovní skutečnost těch, kterým slouží, a znovu onen slib, posilující ji v hrdinském životě bolestné temnoty.⁸³ Matka Tereza si vždy přála a trvala na tom, aby všechny dokumenty odhalující její inspiraci, jež stála za založením Misionárek lásky, byly zničeny. Obávala se pozornosti, která, jak věřila, patří jen Bohu. Této žádosti nebylo vyhověno a i dnes je možné se dočíst, jak prožívala Matka Tereza svůj život s Ježíšem. Podle církevní tradice totiž mystické charisma blízkých přátel Božích není určeno jim samým, ale dobru celé církve. Člověk se při studiu jejího života nutně ptá, proč takto trpí člověk, který tolik miloval Ježíše. Dopisy, v nichž popisovala svá trápení, nadepsala „Záležitost svědomí“. Také psaní velkými písmeny je důležitou součástí písemného stylu Matky Terezy. Psala anglicky, velká písmena psala u slov, která pokládala za důležitá, např. „naši Chudí“, „velký Úsměv“. ⁸⁴

Matka Tereza píše, že už v pěti a půl letech, když Ježíše poprvé přijala ve svátosti eucharistie, cítila lásku k duším. Počátek povolání k chudým si poprvé uvědomila ve dvanácti letech (v roce 1922), nechtěla se však stát řeholnicí. V 18 letech se rozhodla odejít z domova a stát se řeholnicí. Nikdy nepochybovala o správnosti svého rozhodnutí, věřila, že je to Boží volba. Matčina slova na rozloučenou zněla: „Vlož svou ruku do Ježíšovy ruky a jdi s Ním, jdi kupředu, protože když se ohlídeš zpátky, půjdeš

⁸³ Tamtéž, s. 14.

⁸⁴ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, bud' mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 24.

zpátky.“⁸⁵ Vryla se do srdce osmnáctileté Gonxhy Agnes Bojaxhiu, když opouštěla domov ve Skopji, aby započala svůj život misionářky.⁸⁶ Matka Tereza se vydává 26. září 1928 přes moře do Irska, aby tam vstoupila do Institutu Blahoslavené Panny Marie. Tzv. loretánské sestry jsou u nás známy jako „anglické panny“, neklauzulované ženské řeholní kongregace, jejichž hlavním posláním bylo vzdělávání. Na moři složila báseň vyjadřující pocity, které prožívala. Loučila se s domovem, který jí byl tak drahý, kde zanechala všechny, které měla ráda. V básni „Sbohem“ nabízí svou duši Bohu jako znamení její lásky. Nabízí celou svou duši pro jediné, zachránit aspoň jednu duši.⁸⁷

Dne 6. ledna 1929 přijíždí sestra Tereza do Kalkaty. Po tříleté duchovní formaci složila sestra Tereza 25. května 1931 své první sliby, v nichž se zavázala, že bude žít v chudobě, čistotě a poslušnosti a že se oddá vzdělávání mladých. Byla skutečně šťastná, jako Ježíšova malá nevěsta. Poté byla přidělena do loretánské komunity v Kalkatě a učila na bengálské dívčí škole Panny Marie. Tento úkol plnila až do roku 1948, kdy opustila loretánský řád a založila Misionářky lásky.⁸⁸ Indické horko jí spalovalo. Život misionářky není vystlán růžemi, spíš trny, ale naplňovalo ji radostí, že koná stejnou práci jako Ježíš a také že plní Ježíšův příkaz: „Jděte a uče všechny národy!“⁸⁹

Po devíti letech se blížila doba slavných slibů. Spolusestry se už seznámily s její zbožností, soucitností, láskyplností a horlivostí. Cenily si jejího smyslu pro humor a přirozeného organizačního talentu a odvahy. Slavné sliby skládala 24. května 1937. V srdci šťastná a vděčná přistoupila k Božímu oltáři, aby vyřkla své „ano“. Obřad se konal v konventní kapli v Dárdžilingu za přítomnosti arcibiskupa Ferdinanda Périera SJ jako celebranta. Nyní jí náleželo oslovení „Matka Tereza“. Stále naříkala nad svou pýchou, ale na okolí působila pokorně. Po práci a povinnostech ve škole chodívala o nedělích navštěvovat chudé v kalkatských slumech. Nic neměla, ale chudí cítili štěstí, že je někdo přišel navštívit. Její úsměv přinesl do jejich domova slunce.⁹⁰

⁸⁵ Tamtéž, s. 28.

⁸⁶ Tamtéž, s. 28.

⁸⁷ Tamtéž, s. 31.

⁸⁸ Tamtéž, s. 32–33.

⁸⁹ Tamtéž, s. 34.

⁹⁰ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, bud' mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 39–43.

1.8.2 Soukromý slib

Jedním z největších tajemství Matky Terezy byl její soukromý slib, který učinila v dubnu 1942: „Dala jsem Bohu slib, který mě pod smrtelným hříchem zavazuje dát Bohu, cokoli bude žádat, nic mu neodmítnout.“⁹¹ Důvodem její oběti bylo, že „chtěla dát Bohu něco velmi krásného a bez výhrad.“⁹² Slib skrýval hloubku její lásky k Bohu, která motivovala všechny její činy. Charakterizovalo ho neodvolatelné připoutání se k milované osobě. Chápání slibu bylo ovlivněno také kulturou, v níž byla vychovávána. Byla obeznámena s vysoce ceněným zvykem „besa“ čili čestného slova. „Besa“ vyžaduje absolutní věrnost danému slovu, nelze ho porušit, i kdyby to mělo stát danou osobu život. Ve světle takové výchovy získal soukromý slib Matky Terezy na závažnosti.⁹³

Její slib ji předurčoval k pečlivému rozlišování i těch nejjemnějších projevů Boží vůle v lidech, událostech a věcech. „Bůh promlouvá v tichu srdce,“ říkala Matka Tereza s přesvědčením, které vyvěralo z toho, že sama byla neustále naladěna na Boží hlas.⁹⁴ Nebyla ze svého závazku sklíčená ani malomyslná, měla smysl pro humor. Slib Matku Terezu pobízel k tomu, aby si vytvořila zvyk okamžitě reagovat na výzvy přítomného okamžiku. To bylo pozoruhodným charakteristickým rysem všeho, co podnikala. Její rychlost byla vykládána jako prchlivost a nedostatek rozvážnosti. Snaha jednat okamžitě ale pramenila ze slibu dát Bohu cokoli, oč ji požádá, „nic mu neodmítnout.“⁹⁵ V září 1942 Matka Tereza z vyčerpání vážně onemocněla. V průběhu války i řeholnic ubývalo a nezbylo mnoho těch, kteří by se starali o chovanky v internátu. Svědectví misionáře dokládá, že i přes mizivou naději, že přežije, znovu vstala a pracovala dál. Další zkárou, která následovala, byl bengálský hladomor, který v letech 1942 až 1943 připravil o život dva miliony lidí. V tak zoufalé situaci Matka Tereza vyšla ven a během odpoledne naplnila spíž zeleninou. Jedna ze sester poznamenala: „Ona je naprosto nesobecké stvoření. Je výjimečná ve své oběti. Pro lásku Boží dokáže udělat cokoli, vydrží jakékoli pokoření nebo utrpení.“⁹⁶

⁹¹ Tamtéž, s. 46.

⁹² Tamtéž, s. 46.

⁹³ Tamtéž, s. 49.

⁹⁴ Tamtéž, s. 50.

⁹⁵ Tamtéž, s. 52–53.

⁹⁶ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 55.

V roce 1946 propukl v Kalkatě hinduisticko-muslimský konflikt, který rozpoutal masivní vlnu násilí: pět tisíc mrtvých, minimálně padesát tisíc zraněných. Byl to „Den velkého vraždění“. Matka Tereza se rozhodla znovu bojovat a vydala se do ulic hledat jídlo. Dívky trpících v internátu hladem, bylo tři sta. Venku viděla mnoho mrtvých. Vojáci u ní zastavili s autem, a když jim Matka Tereza sdělila, že hodlá riskovat život, aby sehnala jídlo pro své studentky, vojáci jí pomohli. Rýži, kterou měli k dispozici, složili u školy.⁹⁷

1.8.3 Den inspirace

V září 1946 byla Matka Tereza ve svých 36 letech poslána na každoroční duchovní obnovu a nezbytný odpočinek do loretského konventu v Dárdžilingu. Je to město v předhůří Himalájí vzdálené od Kalkaty asi 400 mil. Při cestě vlakem v úterý 10. září 1946 se Matce Tereze dostalo rozhodujícího mystického setkání s Kristem. Prozradila, že to bylo povolání v povolání, aby tišila Ježíšovu žízeň tím, že Mu bude sloužit v nejchudších z chudých, bylo to také již druhé volání. Prozradila, že byla Ježíšem již podruhé povolána k tomu, aby sloužila nejchudším z nejchudších. Cítila, že se musí vzdát i Loreta, kde byla šťastná, a vyjít do ulic sloužit těm nejmenším. Tento den považovala Matka Tereza za skutečný počátek Misionářek lásky. Ke konci života trvala na tom, že nejdůležitějším důvodem, proč Misionářky lásky založila, je tišit Ježíšovu žízeň. Také to sepsala jako oficiální účel nové kongregace: „Hlavním cílem Misionářek lásky je tišit žízeň Ježíše Krista na Kříži po Lásce a Duších.“⁹⁸ Matka Tereza myslela na úryvek z Písma svatého. Když už Ježíš věděl, že je vše dokonáno, řekl: „Žízním.“ Vojáci podali Ježíši houbu namočenou v octu, Ježíš okusil octa a řekl: „Dokonáno jest.“ A skončil. Právě jeho poslední slova pro ni představovala připomínku jejího povolání. Ježíš podle ní nežízní po vodě, ale po lásce a oběti. Ježíšova láska a žízeň je nekonečná, a tak sestry svými čtyřmi sliby (slibem absolutní chudoby, čistoty, poslušnosti a lásky k chudým) neustále utěšují svého žíznivého Boha – láskou svou a láskou duší, které k němu přivádějí.⁹⁹

Byla povolána, aby Ježíše představila nejchudším z nejchudších, měla navštěvovat jejich domovy, slumy, měla chodit mezi nemocné, umírající, žebráky

⁹⁷ Tamtéž, s. 56.

⁹⁸ Tamtéž, s. 61.

⁹⁹ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 62.

a malé děti z ulice. Matka Tereza však nepřinášela pouze Kristovo světlo, ale v každém z nich se také s Kristem setkávala. Ježíš se chtěl ztotožnit s chudými a se všemi, kdo trpí, a potvrdil to, když řekl: „Cokoli jste udělali jednomu z těchto mých nejposlednějších bratrů, mně jste udělali.“¹⁰⁰ Skrze svou pokornou službu se snažila přivádět duše k Bohu a Boha k duším. Ježíšův hlas, který slyšela a s nímž důvěrně rozmlouvala, stále naléhal: „Pojď, buď Mým světlem.“¹⁰¹ Chápala to jako volání po tom, aby se stala doručovatelkou jeho lásky a soucitu nejchudším ve slumech. Prvním krokem byla příležitost podat zprávu jejímu duchovnímu vůdci jezuitovi Celestovi van Exemovi. Chtěla jednat okamžitě po své inspiraci. Věděla však, že zasvětila svůj život Bohu slibem poslušnosti, a mohla postupovat kupředu jen se souhlasem představených. Jejich souhlas brala jako ujištění, že to, co podniká, je vůle Boží. Prověřování tohoto volání a zjišťování jeho pravosti bylo úkolem jejího duchovního vůdce, představeného jejího řádu, kalkatského arcibiskupa a jezuitu Ferdinanda Périera. Otec van Exem bral tuto záležitost velice vážně. Obdivoval ji jako horlivou a pokornou řeholnici a nepochyboval o její upřímnosti. A rozhodl se autentičnost její inspirace vyzkoušet. Nejdříve tedy duchovní vůdce van Exem žádal, aby o inspiraci přestala přemýšlet. Ale zdá se, že to byl dost drastický způsob zkoumání pravosti povolání.¹⁰²

1.8.4 Uskutečnění povolání

O rok později, v lednu 1947, už otec van Exem o povolání Matky Terezy nepochyboval. Nadešel čas, aby ho uskutečnila. Je jí tedy dovoleno napsat dopis kalkatskému arcibiskupovi, o co ji Bůh žádá.

Matka Tereza si musela vše pečlivě promyslet. Evropské řády se jí zdály příliš bohaté, víc dostávají, než dávají. Na druhé straně byla šťastná jako loretská řeholnice, bylo pro ni těžké opustit to, co má ráda, a vystavit se novým, neznámým námahám a utrpením. V nové roli se měla vystavit posměchu mnohých, zvláště řeholí, vědomě podstupovat obtíže indického života, přilnout k nim, zvolit si opuštěnost, potupu, nejistotu. A to všechno proto, že si to žádá Ježíš. Cítila, že ji něco vybízí k tomu, aby opustila všechno a všechno, shromáždila hrstku věrných a žila Ježíšův život, aby v Indii

¹⁰⁰ Tamtéž. s.64.

¹⁰¹ Tamtéž. s.65.

¹⁰² Tamtéž. s. 66–67.

konala Jeho dílo. Při svatém přijímání slyšela hlas velice zřetelně: „Chci indické řeholnice, oběti z lásky ke mně, které by byly Marií a Martou.“¹⁰³ „Chci řeholnice plné lásky zahalené Láskou Kříže.“¹⁰⁴ Slyší další slova, aby udělala další krok pro Krista. Kristus a jeho Matka Marie dali úplně všechno a ty? „Bojíš se, že ztratíš své povolání, ale kdeže tvé povolání je milovat a trpět a zachraňovat duše. Budeš se oblékat do jednoduchých šatů. Tvé sárí se stane svatým, protože to bude můj symbol.“¹⁰⁵ Znovu přišla další odpověď: „Chci indické Misijní Sestry Lásky. Vím, že jsi ta nejneschopnější osoba, slabá a hříšná, ale právě proto, že jsi taková, tě chci použít, ke své Slávě! Ty odmítneš?“¹⁰⁶ Taková slova ji naplňovala strachem. Žít jako Indové? Prosila Marii, aby z ní Ježíš všechno sňal. Hlas však zněl velice jasně. Ježíš ji ujišťuje, že bude vždy s ní a odkrývá svou bolest, jak vidí ty ubohé děti pošpiněné hříchem. „Jsou konventy s mnoha řeholnicemi pečující o bohaté a lidi schopné práce, ale pro Mé nejchudší tu není nikdo.“¹⁰⁷ Po dostatečném zvážení situace viděla Matka Tereza svou roli zcela jasně.¹⁰⁸

Po mnoha modlitbách a rozvažování arcibiskup konečně cítil, že může dát Matce Tereze svolení k tomu, aby se za svým cílem vydala. Byl hluboce přesvědčen, „že kdyby odmítl svůj souhlas dát, překážel by uskutečňování Boží vůle skrze ni.“¹⁰⁹ Po mši svaté v loretánském konventu uslyšela Matka Tereza tak dlouho očekávaná slova: „Můžete se vydat na cestu.“¹¹⁰ Bylo to 6. ledna 1948, v den devatenáctého výročí jejího příjezdu do Indie. Dne 8. srpna 1948 obdržela zprávy z Říma: papež Pius XII. jí prostřednictvím „Posvátné kongregace pro řeholníky“ udělil svolení opustit Loreto a začít nové poslání. Byl jí udělen *inzult exklaustrace*, který ji opravňoval k pobytu mimo loretánský konvent po dobu jednoho roku a k dodržení loretánských slibů pod dohledem arcibiskupa Périera. Věděla, že opuštění konventu bude bolestné, a při pomyšlení na odchod ji pukalo srdce. Matka Tereza učinila svou heroickou obětí, opustila jistotu konventu a vrhla se do nepředvídatelné budoucnosti ve slumech.

¹⁰³ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 69–70.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 70.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 70.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 71.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 72.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 68–70.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 110.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 135.

1.8.5 Matka Tereza obléká bílé sáří

Matka Tereza viděla při odjezdu vše v temných odstínech, přestože se pro tento krok svobodně rozhodla. Prosila o modlitbu k odvaze naplnit svou obětí, protože Kristus jí dal inspiraci a milost začít. Dne 17. srpna 1948 vyrazila, oblečena do bílého sáří s modrými okraji, osamělá evropská řeholnice v Indii, která získala nezávislost, aby začala žít jako Misionářka lásky. Odešla s pěti rupiemi, chudá a osamělá, ale přece velmi bohatá. Bohatá svou neotřesitelnou vírou v Boha a slibem důvěry, který jí Bůh dal: „Neboj se, vždy budu s tebou, důvěřuj mi s láskou, důvěřuj mi slepě.“¹¹¹

Poprvé ve slumu. Jedna z jejích následovnic se vyjádřila: „Vidět ji chudě oděnou v jednoduchém sáří, s růžencem v ruce bylo jako vidět Evangelium, zpřítomnění Ježíše mezi nejchudšími. Ve tmě slumů se rozbřesklo Světlo.“¹¹² Říkali jí „slumová sestra“. První domov Misionářek lásky bylo druhé patro domu č.14 v Creek Lane. Bývalé studentky ze školy Panny Marie měly i o její nové poslání zájem. Také za ní přišla budoucí sestra Agnes. V roce 1950 čítala komunita dvanáct členek. Došlo k nedorozuměním a pomluvám způsobeným údajným „vykrádáním“ povolání, Matka Tereza však zůstala vůči sestrám bezúhonná a laskavá. Byla také spolu s jejím dílem přirovnávána k ďáblu, nařčení přicházela od někdejších spolusester.

1.8.6 Zrození nové Společnosti

V den svátku Panny Marie Růžencové 7. října 1950 se se svolením Svatého stolce v kalkatské arcidiecézi oficiálně zřídila Společnost Misionářek lásky. „Dekretem ustavujeme k větší Slávě Boží a pro šíření Království Pravdy, Spravedlnosti, Lásky a Pokoje Krista Spasitele tento institut a povyšujeme ho na řeholní kongregaci, jež bude mít:

jméno nebo titul: Kongregace misijních sester lásky,

patrona: Neposkvrněné Srdce blahoslavené Panny Marie,

cíl: Tišit žízeň Našeho Pána Ježíše Krista po spáse duší prostřednictvím zachovávání tří slibů chudoby, čistoty a poslušnosti a dodatečného čtvrtého slibu,

¹¹¹ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 156–8.

¹¹² Tamtéž, s. 169.

jímž se sestry s odříkáním oddají péči o chudé a potřebné, kteří kvůli nedostatku a bídě žijí v podmínkách neslučitelných s lidskou důstojností.

Ty, kdo do tohoto institutu vstoupí, jsou rozhodnuty, že se budou neúnavně obětovat a vyhledávat chudé, opuštěné, nemocné, slabé ve městech i vesnicích, dokonce i oblastech plných špíny, že o ně budou pečovat, poskytovat jim pomoc, vytrvale je navštěvovat a vyučovat je křesťanské nauce. A že budou vykonávat veškeré podobné apoštolské práce a služby, ať by se jevíly jakkoli nízké a ubohé.“¹¹³

Matka Tereza založila dům pro umírající, pro ty, kteří byli považováni za nevyléčitelné případy. Dům nazvala Nirmal Hridaj, bengálsky „čisté srdce“. Sem sestry přinášely umírající z ulic, aby poslední okamžiky života neprožili osamělí, nechtění a opuštění. Tento dům považovala Matka Tereza za „pokladnici kongregace“. Tito lidé jí dávali příležitost uvést svou lásku v čin.¹¹⁴

1.8.7 Vnitřní temnota Matky Terezy

Přes všechno úsilí nic Ježíši neodmítnout cítila Matka Tereza strašlivou vnitřní temnotu, ve které je všechno mrtvé. Cítila ji od počátku, kdy s dílem začala. Vnitřní temnota se stala cestou Matky Terezy, díky níž mohla vstoupit do tajemství Kristova Kříže. Provázela ji též hluboká osamělost, pocit odcizení, který způsobil, že kříž, který nesla, byl ještě těžší. Zdálo se jí, že Bůh už ji nedoprovází. Prožívala strašlivou prázdnotu a nenacházela u nikoho úlevu. Prosila o modlitbu s tím, aby jí byla aspoň na chvíli její temnota odejmuta.¹¹⁵

Krista rozpoznávala v převleku chudých. V temných zákoutích slumů věděla, že je Kristus vždycky skutečně přítomen, proto je nazvala privilegovaným místem pro setkání s Ním. Cítila, že Bůh v ní všechno ničí. Tak hluboce po Bohu toužila, a přitom si připadala neustále nechtěná, odvržená, prázdňá, žádná láska, žádná horlivost a pocit, že nejzákladnější pilíře jejího života (víra, naděje, láska) zmizely. Všechno nadšení pro záchranu zmizelo. Paradoxně se přimkla k víře a bez kapky útěchy den co den horlivě pracovala a sloužila. A přece dosáhla duchovní zralosti, která jí pomohla pokorně přijmout poslední místo a být „nikým“ dokonce i před Bohem.¹¹⁶

¹¹³ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 166-177.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 184-186.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 198-208.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 214.

Celých jedenáct let trvalo, než si mohla z politických důvodů vyměnit dopisy se svou matkou. Ta nevěděla o Misionářkách lásky nic a myslela si, že je její dcera mrtvá. Toto dlouhé odloučení nesla Matka Tereza velmi těžce. Její práce pomáhat nejpotřebnějším přitahovala pozornost tisku. V tu chvíli narazila na odpor a lhostejnost k problémům lidské nouze. Matka opuštěných dětí, společnice umírajících a strádajících přenesla bitvu proti utrpení na pole, na které se dosud zapomínalo. Z celé své publicity však necítila nic. Co jí dávalo sílu jít dál, bylo vědomí a přesvědčení, že dílo je Kristovo. Pozorovala, jak Bůh působí v mladé kongregaci. V roce 1958 bylo otevřeno středisko pro malomocné v Shanti Nagar, „Městečko pokoje“.¹¹⁷

Klíčovými ctnostmi Matky Terezy se stala odevzdanost a pokora. Odevzdána Boží svatě vůli dokázala zcela zapomenout sama na sebe. Její temnota časem sílila. Myšlenky dané na papír jí dopřávaly krátkou úlevu. Cítila, že ji Bůh opouští, že je sama, nechtěná. Hluboká prázdnota způsobovala neustálou bolest. Slovo láska jí už nic nepřinášelo. Nebyla schopna pozvednout své myšlenky k nebi, aniž by se nevracely jako ostré nože zraňující její duši. Obávala se, ji tyto pocity vyvedou z rovnováhy, její obavy se však nenaplnily. Byla vnímána jako velice vyrovnaná osobnost, veselá za všech okolností – jak radostných, tak bolestných. Vyrovnanost patřila mezi její charakteristické vlastnosti. Octla se velmi blízko Bohu, ale nedokázala to vnímat. Vitalita, radost a nadšení mocně působily na ty, kdo se s ní setkali. A přece se za zářivým úsměvem skrývala propast bolesti. Víra, naděje a láska v její duši pracovaly naplno, sama je ale nedokázala rozpoznat.¹¹⁸

Nabádala sestry, aby rostly v ctnostech. Lepší je dělat chyby v laskavosti, než kdybyste konaly zázraky z nelaskavosti. Další její ctností byla mlčenlivost. Zachovávala posvátné mlčení. Mlčeli oba: ona i Bůh.¹¹⁹

Ve svých 50 letech započala nová fáze šíření jejího poselství lásky. První cesta do zahraničí vedla do Las Vegas na národní sjezd americké katolické charity, kam byla pozvána. Mluvení na veřejnosti ji nelákalo, ale překonala se a odjela. Ve snaze zabránit studu si pomyslela, že vystupuje před tisíci skvělými lidmi a začala mluvit v dlouhém proslovu o „svých lidech“ žijících ve slumech a zakončila ho výzvou, aby se na těchto „dílech lásky“ podíleli všichni. Z Ameriky jela do Anglie, Německa, Švýcarska a Itálie. Těšila se však na dobu, až se vrátí ke svému prostému životu. Po delším čase si temnotu

¹¹⁷ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 219.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 235–239.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 240–245.

zamilovala. Uvědomila si, že bolest jejího srdce byla podílem, který měla na Ježíšově utrpení, a to byl pro její život osvobozující poznatek.¹²⁰

Prvním významným oceněním Matky Terezy byl titul Padmašrí.¹²¹ Dne 11. prosince 1979 Matka Tereza obdržela Nobelovu cenu za mír. Věděla, že „Kalkata je všude“. O svých chudých promluvila k poslouchajícímu publiku, když cenu přebírala. Vyzvala všechny přítomné, aby vyhledali ty, kteří žijí v chudobě, kteří jsou nemilovaní nebo bez péče svých nejbližších. Začít je třeba doma, a to tím, že budeme milovat a starat se o své blízké, jeden o druhého a prostřednictvím této služby a lásky můžeme objevit tvář Krista.¹²² Ve svých dalších promluvách odhalila druhým nový druh chudoby, který znala ze své vlastní zkušenosti: osamělost lidí bohatých, kteří žijí v přepychu, a přesto zmírají samotou a touží slyšet láskyplný hlas. Dokázala vystihnout, pochopit a proniknout do bolestí lidí. Být nemilovaný, tím prochází lidé na celém světě, muži, ženy, děti. Na počátku práce mezi nejchudšími z chudých nabádala své následovnice: „Hledejte Ježíše v temných dírách slumů, v nejžalostnější utrpení chudých.“¹²³ Nyní Krista nalezla také v osamělosti lidí zámožných.¹²⁴ Její přítomnost a její slova měly takový vliv, že byla v roce 1985 označena jako nejmocnější žena světa. Objevily se také její srdeční potíže. Její tělo sláblo, duch však byl nezdolný. Srdeční potíže se dále zhoršovaly a několikrát byla na prahu smrti. V devadesátých letech minulého století, po pádu komunismu byla připravena přinést Boží lásku do východní Evropy.

V roce 1996 byla často nemocná. Byla doslova přišpendlená k posteli, přibitá na kříž. Na pokraji svých sil a ve vši prostotě v tichu řekla: „Ježíš žádá trochu moc.“¹²⁵ Na jedné z cest z Kalkaty pokojně pronesla: „Moje dílo je dokonáno.“¹²⁶ Dne 5. září v roce 1997 po osmé hodině večer si Matka Tereza stěžovala na prudkou bolest v zádech. Vše, co by jí pomohlo, bylo vykonáno. Neočekávaně došlo k výpadku elektřiny a Kalkata se zahalila do tmy. Všechny zdroje vypověděly službu. Pozemský

¹²⁰ Tamtéž, s. 340.

¹²¹ Titul Padmašrí dostávají indiští občané za vynikající službu v mnoha různých oblastech činnosti. Udělena jí byla 28. dubna 1962 v Novém Dillí.

¹²² KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, buď mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 357.

¹²³ Tamtéž, s. 360.

¹²⁴ Tamtéž, s. 362–364.

¹²⁵ Tamtéž, s. 402.

¹²⁶ Tamtéž, s. 404.

život ženy, která do tohoto města a do celého světa vnesla tolik světla, vyhasl rovněž.
127

Matka Tereza říkala, že to nejlepší i to nejhorší v životě pomine. Když se člověk naučí přijímat kříž, být tichý, pokorný a plný naděje, všechno pomine. V Indii byl vyhlášen státní smutek. Vlajky byly spuštěny na půl žerdi. Tělo zesnulé bylo vystaveno v kalkatském kostele sv. Tomáše, kam se s ní přišly rozloučit statisíce lidí. Dne 13. září pak byla pohřbena. Její tělo zabalené do státní vlajky bylo vyneseno na dělovou lafetu. Pohřebního průvodu se přímo zúčastnily desetitisíce hostů a prostřednictvím televize ho sledovaly další miliony diváků. Dne 19. října 2003 proběhlo blahořečení Matky Terezy.

Odkaz Matky Terezy je zřejmý: láska začíná doma, skutky lásky jsou skutky pokoje. Zbylo po ní rovněž Evangelium na pěti prstech. (Pět prstů na ruce: udělali - jste - to - pro - Mě.) Slíbila, že s námi bude ještě mnohem více, až bude v nebi. Pomoc, vedení a přimluva Matky Terezy jsou k dispozici každému, zvláště těm, kdo se z jakéhokoliv důvodu nacházejí v temnotě. Aby byli lidé schopní milovat, musí mít víru, protože víra je láska a láska v akci je službou.¹²⁸

¹²⁷ Tamtéž, s. 406.

¹²⁸ KOLODIEJCHUK, B. *Pojď, bud' mým světlem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 406-411.

2 Prostředí člověka a člověk uprostřed

Člověk se pohybuje ve světě světském a ve světě sakrálním. Pokud se vnitřní soustředění jedince sníží na omezenou úroveň, nachází se ve světě světském. Pokud je naopak vnímavý vůči otázkám transcendence, jedná se o svět sakrální.

Dnešní pojetí rozdělení obou světů bylo nemyslitelné pro sv. Tomáše Akvinského. Celá duchovní pozornost se soustřeďovala na sféru kultu a modlitby a spojovala s pohrdáním a podhodnocením ostatních záležitostí. Každá věc byla viděna jako sakrální. Ostré rozlišování mezi modlitbou a službou odmítl a navrhl prolínání mezi nimi. Připomněl v té souvislosti slova sv. Pavla: „Ať tedy jíte či pijete či cokoliv jiného děláte, všechno činite ke slávě Boží.“¹²⁹ ¹³⁰ Uvažoval o bohatém vějíři světského života, v němž má být vše doceněno. Do něj zařadil jak všechny služby, rodinný život, námahu matek, celou problematiku manželství, fyzickou práci, tak rozvoj věd, estetiku a krásu všedního dne. Hodnotu viděl v tom, co slouží k budování církve. Postavil neotřesitelné základy toho, co je pro člověka klíčové. Díky tomuto myšlení se všechny lidské aktivity stávají plně hodnotnými. Pokud však člověk nechápe konečný cíl a sám sebe považuje za střed světa, je možná i ztráta těchto hodnot. Poslání člověka je jiné, člověk musí uznat, že konečným cílem je Bůh.¹³¹

2.1 Obtíže člověka-křesťana uprostřed představ o Bohu

Ve své knize s názvem „Falešné představy o Bohu“ autor Karl Frierlingsdorf¹³² líčí svou více než 25letou zkušenost. Popisuje, jak nevědomé falešné představy o Bohu lidi omezují, dotírají na ně, nahánějí jim strach a dokážou je dohnat až na hranici sebezničení. Klade si otázku, jak lze vysvětlit, že má tento jev tak ničivý účinek v životě lidí, kteří si říkají „věřící křesťané“ a kteří přece od „dobrého a milosrdného Boha“ očekávají spasení a osvobození. V knize autor zužitkovává zkušenosti téměř 600 lidí, mezi nimiž jsou kněží, řeholnice, řeholníci a laici. Klíčem, který otevírá pomyslné tmavé „sklepní kouty“ a v nich sídlící „zlé duchy“, je nevědomě vytvořená negativní

¹²⁹ 1 K 10,31.

¹³⁰ Srov. SWIEZAWSKI, S. *Nový výklad sv. Tomáše*. Brno: Cesta, 1998, s. 114.

¹³¹ Srov. tamtéž, s. 115.

¹³² Karl Frierlingsdorf, SJ, se narodil 23. února 1933. Mezi díla tohoto profesora pastorální psychologie, náboženské pedagogiky a vedoucího Institutu pro pastorální psychologii ve Frankfurtu patří například titul „Od přežívání k životu“.

představa o Bohu, kterou některým z vyšetřovaných vtiskli v dětství jejich vlastní rodiče. Tato idea se stává v dospělosti strategií přežití, až vykrystalizuje do několika typických negativních představ o Bohu.¹³³

2.1.1 Vznik dětské představy o Bohu - prenatální stádium

V prostředí, v němž dítě získává první konkrétní zkušenosti, představují zejména lidé, kteří jsou dítěti nejbližší, tedy otec a matka. Oba mají podstatný podíl na vzniku raně dětské představy o Bohu.

Klíčové je „okolí“ a „závislost“ dítěte. Konkrétní zkušenosti se objevují v nejranějším vztahu dítěte k matce, už v prenatální fázi života. Pro dítě je matka všemohoucím „okolím“ a tím dochází k naprosté „závislosti“ dítěte. Matka rozhoduje o jeho životě a smrti. Je osobou, která dítě přijímá nebo odmítá. Karl Frielingsdorf přirovnává matku k „prvnímu Bohu dítěte“¹³⁴ nebo také k prvnímu „symbolu Boha“.¹³⁵

2.1.2 Obtížné vypořádání se s Bohem

Karl Frielingsdorf se zabývá vznikem, vlivem a významem zfalšování představ o Bohu v raném dětství. Nazývá je nevědomými „negativními“ představami o Bohu. Klade si následující otázky: Korespondují představy o Bohu s obrazem otce a matky? Pokud ano, tak do jaké míry a jakým způsobem? Ovlivňují démonické představy o Bohu náboženský postoj a náboženské chování? Pokud ano, do jaké míry k tomu dochází? Jsou démonické představy skrytým zdrojem základních vzorů pro citové prožívání, myšlení a jednání?¹³⁶ Daný jev zkoumal vyšetřovací metodou, v rámci níž bylo vyhodnoceno 591 životních příběhů.

Dochází k tomu, že předpokladem smysluplného života je vypořádání se s minulostí. Vyjasnění si vlastního vztahu k Bohu v otevřeném „sporu“ znamená, že člověk svou minulost předloží Bohu a spolu s ním se vypořádá se svým životem. Nejčastější otázky, které v této souvislosti zaznívají, jsou: Proč? Co pro tebe

¹³³ FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 5.

¹³⁴ Tamtéž, s. 21.

¹³⁵ Tamtéž, s. 21.

¹³⁶ FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 29.

znaménám? Kým jsi? Bez takového vyjasnění není možný duchovní růst člověka ani žitá víra, přestože se to ukazuje jako velmi obtížný úkol. Člověka nábožensky vychovaného provází překážky v oblasti citů. Projevení citů je považované za špatné a člověk za tvora, který se má ovládat. Je dokonce vychován k tomu, aby chápal city jako hříšné. Negativní postoj k vnitřnímu prožívání se předával po celé generace. Projevil se u 78 % účastníků této vyšetřovací metody.¹³⁷

Další oblastí, s níž je nutné se vypořádat a která je považovaná za nežádoucí, představuje agrese a vztek. Zkušenosti účastníků potvrdily, že panuje přísný zákaz projevovat zlost. Zážitky dětí, jejichž otci byli alkoholici, kteří tloukli matku, nebo dokonce děti, které byly zneužity, měly za následek závěr, že agrese a vztek jsou špatné a ničivé, a proto patří k hříchům, kterých je třeba se vyvarovat.¹³⁸ Děti vychované v křesťanské víře dodržují pravidlo, že rodiče mají být podle čtvrtého přikázání uctíváni, protože jim vděčí za všechno. Tak se učí v roli „milého a hodného dítěte“ potlačovat pocity nenávisti a vzteku. Co se zdá nejprve jako ulehčení, objeví se posléze jako obtíže. Potlačené agrese vůči rodičům a Bohu se obrátí proti člověku samému. Projeví se např. nemocemi, jako jsou migrény, astma, vysoký krevní tlak, anorexie, bulimie, nebo nadměrným užíváním alkoholu, tablet, posedlostí prací atd. Vést to může též ke kritičnosti, mlčenlivosti a efektu neustále se usmívajícího člověka, který se chce všem zavděčit.¹³⁹ Jinou formou potlačené agrese je násilí vyvíjené na „nevinném člověku“. Rodiče, kteří sami zažili násilí a brutalitu, vklouzli do role krutých rodičů.¹⁴⁰

2.1.3 Podoby falešných představ o Bohu

Vyšetřením Karl Frierlingsdorf zjistil tyto nejčastější demonizující představy o Bohu: 1) Bůh soudce 2) Bůh smrti 3) Bůh počtář 4) přetěžující Bůh výkonu.¹⁴¹ Za velmi důležité považuje vznik a zfalšování představ o Bohu v raném dětství. Ptá se, do jaké míry a jakým způsobem korespondují v životě člověka představy o Bohu s obrazem otce a matky nebo s ostatními osobami žijícími v kontaktu s člověkem. Používá tzv. „klíčovou“ metodu vyšetřování. Název metody je odvozen od často

¹³⁷ Tamtéž, s. 35.

¹³⁸ Tamtéž, s. 36.

¹³⁹ FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 37.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 38.

¹⁴¹ Srov. FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 3–5.

se vyskytujícího přídavného jména „klíčový“. Používají se pojmy jako klíčové poselství, klíčová zkušenost, klíčová pozice, klíčové slovo.¹⁴²

Klíčové poselství jak negativní, tak pozitivní získává jedinec od rodičů a blízkých osob. Vyšetřování ukázalo, že negativní klíčová poselství se objevují u lidí nábožensky vychovaných, např. již zmiňovaný zákaz projevování citů. City jsou známkou slabosti. Člověk, který projevuje své city, je označen dokonce za slabocha, který bude využit. Až dojde nakonec k tomu, že city jsou špatné, ba dokonce hříšné, a to proto, že činí člověka závislým na jeho pudech. Řada vyšetřovaných dostala příkaz neprojevovat zlostné pocity nebo naopak příkaz potlačovat a ovládat svou agresi. A tak se dítě stojící tváří v tvář bolestné zkušenosti s neovládajícím se, přehlivým otcem uvádí do smrtelného strachu a dochází k závěru, že agrese a zlost jsou ničivé, samy o sobě špatné a ohrožující lidi. Proto patří k hříchům, kterých by se měl každý vyvarovat. Klíčová zkušenost se vysvětluje přijetím nebo odmítnutím ze strany matky. Projevuje se od prenatálního období až do raného věku dítěte. Klíčová pozice se popisuje jako základní postoj k životu. Za klíčové slovo je možné chápat takové slovo, které může každému jednotlivci pomoci porozumět vlastnímu životnímu postoji, způsobům chování jak v běžném, tak v náboženském životě a vypořádat se s ním. Negativní klíčová pozice bývá shrnuta do jednoho „klíčového slova“. Jeho odhalení se popisuje jako velká neznámá v rovnici života. Pokud je toto slovo nalezeno a odhaleno, je poté možné objevit a pojmenovat tzv. „tmavé sklepní kouty“¹⁴³ a nalézt příčiny doposud neznámé úzkosti. V procesu zpracování negativního klíčového slova je třeba najít „pozitivní klíčové slovo“ a tímto dojít k pozitivnímu životnímu postoji.

2.1.3.1 Bůh pomocník v nouzi

Děti nechtěné a děti, s nimiž se špatně nakládá, často utíkají k Bohu jako k „pomocníku v nouzi“. Promítají do něj všechny své vlastnosti a hledají pocit bezpečí, lásku, srdečnost a blízkost. Jejich vidění světa se pak rozdělí na dva: dobrý svět u Boha a zlý svět u lidí.¹⁴⁴

¹⁴² Tamtéž, s. 31.

¹⁴³ FRIELINGS DORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 21.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 38.

2.1.3.2 Strach nahánějící Bůh

Pro člověka je obtížné opustit představu Boha jako „pomocníka v nouzi“, za níž se často skrývá pouze strach z Boha, kterému nelze důvěřovat. Právě odhalení démonického chápání Boha je krokem k vypořádání se s ním a k celkovému opuštění takové představy. Člověk by měl popsat vše, co se v něm vlivem potlačování citů nakupilo, a odměnou mu je zcela nový vztah k Bohu.¹⁴⁵ V praxi se osvědčilo psaní dopisů, díky němuž je snazší se vyjádřit.

Jako příklad bude uveden zuřivý dopis kněze, jehož život je rozdělen do dvou světů. Kněz v dopise popisuje svůj životní příběh a dopodrobna popisuje svoje pocity. Považoval Boha ve svém životě za útočiště, v dopise ho však viní ze své bídy. Vyčítá Bohu, že jako nechtěné dítě nikdy neměl svůj domov, a činí ho odpovědným za svá prožitá utrpení. Prohlašuje dokonce, že Boha nenávidí. Podrobně popisuje zážitky z dětství, kdy se dočkal od druhých jen pohrdání, ponižování a utiskování. Strategie brát Boha jako „pomocníka v nouzi“ pro něj byla otázkou přežití. Přestože přiznává, že si v důsledku této představy nechal vše líbit i po nástupu k řádu, vinu svaluje na Boha a věří ve své prokletí. Bohu klade ostře formulované otázky jako např.: Proč jsi mě zničil? Vysmíváš se mi? Co jsi to za Boha? V závěrečné části dopisu se kněz vzbouří. Sepsáním pocitů se snaží představy sadistického, trestajícího Boha zbavit a vyjadřuje naději, že existuje i jiný Bůh.¹⁴⁶

2.1.3.3 Trestající Bůh soudce

Nejčastější prožívanou falešnou představou o Bohu je podle Frielingsdorfa deformovaný obraz „trestajícího Boha-soudce“. Bůh je v tomto případě popisován jako neúprosný soudce, tyran, který trestá bez milosti každý poklesek jedince, aniž by pátral po motivech a pozadí činů. Nestrpí žádný odpor, nezná slova jako milosrdenství nebo dobrota. Potrestání hříšníka a nastolení pořádku považuje za nezbytné.¹⁴⁷

Na životním příběhu kněze, který uvádí Karl Frielingsdorf, lze demonstrovat, jak bolestivé pro jedince vypořádání se s trestajícím Bohem může být. Kněz se narodil jako sedmé dítě a od útlého věku byl za každý prohřešek fyzicky trestán. Otec, který

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 40.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 41–42.

¹⁴⁷ FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 92–93.

ho ve jménu Boha za hříchy tloukl, měl oporu i v matce, která nemilosrdně hlásila každý prohřešek dítěte. Kněz nyní viní Boha ze sadismu. Ačkoliv přiznává, že Boha i tak hlásal jako dobrého pastýře, dnes lituje toho, že mu sloužil. Kněz dospívá do fáze, kdy děkuje Bohu za to, že pochopil, jaký je utiskovatel, a může ho opustit. V pojmech užívaných při vyšetření je tento okamžik popisován jako „rozlišování duchů“, tedy odhalení Boha, jaký skutečně je. Jedinci často vkládají do démonické podoby Boha negativní poselství svých rodičů. Podobně kněz, jehož životní příběh byl představen výše, přenášel vlastnosti otce i na Boha samotného. Uvědoměním si tohoto jevu a přijetím vlastní historie mohl pochopit sám sebe a následovat Ježíše Krista.¹⁴⁸ Podle Frielingsdorfa je tento démonický, sadistický Bůh soudu často skrytý, projeví se však v podobě úzkosti, v pocitech viny, psychosomatických poruchách, depresích atd.¹⁴⁹

2.1.3.4 Svévolný Bůh

Ve fázi, kdy negativní představa trestajícího Boha graduje, má Bůh podobu „svévolného tyрана“. Je vnímán jako nevypočitatelný despota, který svévolně trestá a uděluje milost. Člověk se cítí být vůči jeho jednání bezmocný. U rodičů těchto jedinců docházelo v dětství k citové nestabilitě, tedy střídání nálad, pocitů blízkosti a odstupu, pocitů náklonnosti a odmítání. Jedinci pak přenášeli tyto vlastnosti i na Boha a snažili se být na druhých co nejvíce nezávislí.¹⁵⁰

2.1.3.5 Démonizující Bůh smrti

Další představou, která se může objevit v naší mysli, je démonický Bůh smrti. Vzniká v důsledku negativního rozhodnutí rodičů, zejména matky, a přebírá její negativní poselství. Dítě velmi citlivě vnímá význam vět a označení jako např.: „Bylo by lépe, kdybys nežil.“; „Tys neměl žít.“ nebo „budižkničemu“. Přestože není hrozba smrti vyslovena přímo, dítě si vytváří jakousi „strategii přežití“.¹⁵¹ Zahrnuje zásadní nedůvěru v samotného démona a vyžaduje tiché, nenápadné chování a naprosté podřízení se.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 93–94.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 102–105.

¹⁵⁰ FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 97–98.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 102–105.

Podobně poznamenaní lidé popisují též představu špeha, který čeká na jakoukoliv chybu, aby měl možnost jejich zničení. Beznaděj a ztráta smyslu života u nich vyvolává touhu po smrti. Nejčastější obranou proti takovým pocitům je snaha o perfekcionismus. Trpí pocitem života v kouli, která nemá hrany, a proto je nenapadnutelná. Ocitají se v životě, ve němž není nic dovoleno, a koule, která je na první pohled dokonalá, zůstává nakonec neživá a ztrácí identitu.¹⁵²

K demonstraci démonizovaného Boha bude použit příběh řádové sestry. Sama se označila za nechtěné dítě, jehož matka si už v průběhu těhotenství přála, aby potratila. Jako řeholní sestra vstoupila do kláštera, kde se snažila najít bezpečí. Svou celu však prožívala jako „celu smrti“ a klášter jako pohřebiště. Její vypořádání se s minulostí bylo velmi obtížné, ale nakonec úspěšné. Došla k poznání, že uznávala Boha v podobě smrtícího démona, z něhož měla panický strach. Pomohl ji Ježíš, který přepsal její klíčové poselství. Vzhlížel na ni s láskou, zjednal jí vážnost a sdílel s ní všechny obtíže, kterými procházela.¹⁵³

2.1.3.6 Bůh účetní a Bůh zákona

Jako čtvrtý falešný obraz Boha uvádí Frielingsdorf podobu Boha-účetního. Bůh podle této představy automaticky registruje každou lidskou chybu nebo provinění, aby na závěr přistoupil ke konečnému zúčtování při Posledním soudu. Všechny zapsané hanebnosti a hříchy jsou potrestány. Zákony bývají chápány jako kontrolní instance, které ve jménu Boha člověka odsuzují. Ve výzkumu se k této představě přihlásila téměř polovina zúčastněných. Přirovnali Boha k oku, které všechno vidí a jemuž nic neunikne. Téměř všichni spojovali představu Boha-účetního s představou Boha-soudce. Rodiče zkoumaných osob se snažili při výchově dětí používat přirovnání „Božího oka“, aby v dětech vyvolávali strach z hříchu. Důsledkem toho se jedinci celý život obviňují a křesťanství vnímají jako soubor zákazů a příkazů. V této souvislosti může žalm 139 působit hrozivě:¹⁵⁴

¹⁵² Tamtéž, s. 107–108.

¹⁵³ Tamtéž, s. 108–109.

¹⁵⁴ FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 118–119.

*„Hospodine, zkoumáš mě a znáš mě.
Viš o mně, ať sedím nebo vstanu,
z dálky je ti jasné, co chci dělat.
Sleduješ mou stezku i místo, kde ležím,
všechny moje cesty jsou ti známy.
Ještě nemám slovo na jazyku,
a ty, Hospodine, víš už všechno.
Sevřel jsi mě zezadu i zpredu,
svou dlaň jsi položil na mě.
Nad mé chápání jsou tyto divy,
jsou nedostupné, nestačím na to.
Kam odejdu před tvým duchem,
kam uprchnu před tvou tváří?“*

Úzkost způsobuje zejména pocit, že kvůli svým hříchům nemohou obstát před soudním tribunálem Boha-zákona.¹⁵⁵

2.1.3.7 Přetěžující Bůh výkonu jako pokušitel naší doby

Pátý falešný obraz Boha svádí člověka k nasazení, které ho může v nadměrné míře dovést až k selhání organismu a smrti. Bůh vystupuje jako nositel práva, který dbá na dodržování spravedlivého řádu. Lidé pro svou spásu musí vykonat to, k čemu se zavázali. Nepodá-li jedinec poslušně požadovaný výkon, pak si ho Bůh musí trestem či jeho hrozbou vynutit.¹⁵⁶

„Odsouzení Boha člověkem se nezakládá na pravdě.“ (Jan Pavel II.)

*„To, co si mnoho lidí představuje pod pojmem Bůh, díky bohu neexistuje.“
(Podle K. Rahnera)*

¹⁵⁵ FRIELINGSDORF, K. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 120.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 126–127.

2.2 Zredukovaný pojem láska

Láska je abstraktní, obtížně definovatelný pojem, který se nejčastěji vysvětluje jako hluboký cit k druhým lidem. Existuje řada definic, které se od sebe navzájem liší. Rozlišuje se láska jako nesobecký vztah k druhému, v němž je přítomna pomoc a radost z jeho úspěchu, a láska, v níž jde především o uspokojení vlastních potřeb. Pojem v sobě tedy zahrnuje jak uspokojení vlastních potřeb, tak uspokojení potřeb druhého.¹⁵⁷

Při klasifikaci lásky se často hovoří o polaritě romantické a přátelské lásky. Láska romantická, vášnivá či zamilovanost je vzrušený emoční stav se směsí citů, která zahrnuje něžnost a sexualitu, nadšení i bolest, altruismus i žárlivost. Je stavem silné touhy po spojení s druhým. Jednotlivé emoce se v rámci ní často střídají a mísí. Přátelská láska je naproti tomu emoční stav s nižším nábojem, který je trvalejšího charakteru. Zahrnuje v sobě důvěru, oddanost a porozumění, přináší pocit bezpečí. Dva lidé se díky ní doplňují a respektují své odlišnosti.¹⁵⁸

Další typy lásky vznikají různými kombinacemi jejích tří složek: touhy, důvěrnosti a závazku. Touha či vášně, pobláznění se definuje jako stupeň intenzivní emoční a sexuální přitažlivosti k druhému. Intimita či důvěrnost vyjadřuje míru blízkosti, důvěry, s níž se jeden svěřuje druhému. Závazek pak představuje rozhodnutí udržet vztah s druhým.¹⁵⁹

Láska se skládá z výměny příjemných slov a činů, která trvá dlouhé období, a z ochoty ke kompromisům při řešení problémů. Nejčastěji se projevuje obdivem kvalit partnera, ignorací nebo přijímáním jeho chyb a nedostatků, touhou dávat milované osobě víc než jiným, vzájemnou emoční závislostí a touhou po duševní a tělesné důvěrnosti, touhou vytvořit s milovanou osobou jednotu a celistvost, dále pak také snášenlivostí, laskavostí a odpuštěním.¹⁶⁰ Běžně je velmi rozšířená tzv. pragmatická láska, v rámci níž jedinec očekává ze vztahu s druhým nějaké praktické výhody. Manželství však může být úspěšné pouze tehdy, pokud se oba partneři chovají tak, aby se každý z nich cítil oceňovaný a milovaný.¹⁶¹

¹⁵⁷ TAVEL, P. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 113.

¹⁵⁸ TAVEL, P. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 114.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 118.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 117.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 118.

Podle Ericha Fromma je milovat nejhlubší potřebou člověka. Vytrácí se tak strach z opuštěnosti a izolace, ale člověk přesto může zůstat sám sebou. Dochází k paradoxu: dvě bytosti splynou v jedno, a přece zůstávají dvě. Láska je aktivní silou, která proráží bariéry izolující člověka od ostatních lidí a zároveň ho s jinými sjednocuje. Všechno úsilí o lásku nutně selže, pokud se člověk nepokusí co nejaktivněji rozvinout celou svou osobnost. Najít uspokojení v individuální lásce nelze bez schopnosti milovat svého bližního, bez skutečné pokory, odvahy, víry a disciplíny.¹⁶²

Duchovní rozměr dává lásce Viktor Emil Frankl. Podle něho je „v lásce milovaný člověk vnímán ve své podstatě jako bytost, která je svou existencí neopakovatelně zde a svým způsobem existence jedinečně právě taková, jaká je: vnímána jako ty a je taková přijímaná od jiného já.“¹⁶³ Pro toho, kdo miluje, je milovaná osoba, aniž by proto něco udělala, nenahraditelná a nezastupitelná. Láska není něco, co si člověk může zasloužit, je milostí. Je kouzlem, které otevírá milujícímu svět v jeho hodnotové plnosti, ale přitom ho nečiní slepým. Kde se tedy vzala definice, že je láska slepá? „Láska je to poslední a nejvyšší, k čemu se člověk může upnout.“ „Láska se zdaleka neváže jen na tělesnou existenci člověka. V největší hloubce lásky jde o duchovní bytost milovaného člověka.“¹⁶⁴ Podstatou lásky není citové vzplanutí k někomu, koho lze nahradit jiným člověkem s podobnými vlastnostmi. Milovaná osoba je nenahraditelná.¹⁶⁵

Podle tradičního označení je 60. výročí společného života označováno jako diamantová svatba. Lámala jsem si hlavu, jakou píseň svatebčanům na úvod zazpívat. Zvolila jsem píseň „Lásko, Bože, lásko“, ve které se zpívá: „Kde t’a ľudia berú, na poli nerosteš, v poli t’a nesejú.“ Člověk si ji zpíval už od dětství, ale až na této svatbě jsem pocítila její hloubku. Svědectví manželského páru dokazovalo pravdivost slov písně a nutilo o nich hlouběji přemýšlet. Nepřišli jako mladí lidé v krásných šatech, které budí zvědavost zejména v případě nevěsty. Tentokrát nebyla přítomna atmosféra, že je všechno nové, že všechno teprve začíná. Oslavenci přišli ze zdravotních důvodů podpírání hůlkami, a to ze sakristie, protože projít celý kostel by jim už činilo problémy. Přicházeli tiše, dojetí z tohoto okamžiku bylo nepopsatelné. Co pěkného, ale i obtížného

¹⁶² Tamtéž, s. 120.

¹⁶³ Tamtéž, s. 122.

¹⁶⁴ TAVEL, P. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 122.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 122.

je na společné cestě potkalo? Jsou v dnešním světě zázrakem a zároveň důkazem, že slova Ježíše Krista se dají naplnit: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“¹⁶⁶

Celé rodiny se scházely a stále scházejí u veselých i smutných příležitostí. Veselou událostí je např. svatba, v poslední době jich však stále ubývá. Páry spolu často žijí, vychovávají děti, ale tvrdí, že ten „kus papíru“ ke štěstí nepotřebují. Naopak uvádějí příklady ztroskotaných manželství ve svém okolí. Rodiče se s tímto trendem nadále smiřují těžko. Čím více však svého dospělého syna do svatby nutí, tím zatvrzeleji ji odmítá. Tvrdí, že je lepší být svobodný než se špatně oženit. Zajímavé je to, že partnerka by do manželství vstoupila velmi ráda, vždyť už má také dvě děti. Na rodinných setkáních je partnerka tázána, jestli obřad plánují, ale je patrné, že je to pro ni nepříjemné, možná až bolestivé téma. Rozhodnutí samozřejmě ponechává na partnerovi. Vyrůstal v křesťanské rodině, byl také ministrant. Nyní do kostela zabloudí jen v případě pohřbu nebo svatby. Jeho děti pokřtěné nejsou, podle jeho názoru si o tom rozhodnou sami, až budou dospělí. Tato otázka je zase bolestivá pro prarodiče, ale nemohou dělat nic. Když nabízí vnukovi úplatu, aby se tak stalo, trvá si ještě silněji na svém. Na svatbě jiných snoubenců se mi zdál výše zmiňovaný muž poněkud nesvůj. Při obřadu v kostele se vysmíval, při slibu snoubenců měl nemístné poznámky. Byl rád, když obřad skončil. .

Je možné uvést také příklad lidí, kteří chodí do kostela zřídka, a pozorovat, jak toto chování zdůvodňují. Jeden žertuje, že kdyby do kostela vešel, utrhł by se kus sloupu nebo kostelní zdi a spadla by mu na hlavu za hříchy, které má. Další se vymlouvá, že do kostela nechodí, protože se mu v něm chce brečet. Další tvrdí, že ti, co chodí do kostela, čertem topí. Pronesl to člověk, který dříve navštěvoval kostel více a nyní téměř vůbec. Jiná odpověď zní, že se člověku točí hlava ze hry na varhany. Někteří si myslí, že do kostela člověk chodí, jen když hřeší. Když jdu na pravidelnou nedělní mši svatou, je mi vytýkáno, že příliš hřeším. Jsou i lidé, kteří se chlubí svou vlastní dokonalostí, ale v případě úmrtí v rodině vyhledají pomoc kněze a dožadují se mše svaté za zemřelého. Dochází pak k situacím, že se při hledání kněze dotazují jeho samotného. Kněz se ptá, proč nenavštíví kostel častěji, a oni odpovídají, že se modlí doma. Kněz stejným způsobem odpovídá, že také může zavřít kostel a až bude třeba, tak přijde. Ale tito lidé si splnili svou povinnost. O půlnoční mši svaté se vyjadřují jako o „čtyřladvácítce“.

¹⁶⁶ Mt 19,6.

Hodnoty manželství

Na světě neexistuje jiná oblast lidského života, na níž by tolik záviselo osobní štěstí a životní naplnění dnešního člověka, než právě oblast lásky muže a ženy, která dostává trvalý tvar v podobě manželství a rodiny.¹⁶⁷ Člověk touží žít ve šťastných vztazích, nelze však nevnímat zkušenosti rozpadlých manželství, rozdělených rodin a nerovnováhu mezi touhou po seberealizaci člověka a odnímáním základních lidských práv. Současný člověk netrpí hmotnou nouzí, ale kvalitou vztahů s druhými. Skutečná svoboda našeho „já“ se zakládá na existenci druhého člověka. „Volání“ druhých je výzvou zejména pro křesťany. Jen díky lidské vůli je možné navzdory všem překážkám naplnit touhu krásných vztahů mezi lidmi.¹⁶⁸

V dlouhé historii lidské kultury vzniklo mnoho teorií a pojetí manželství. I lidské sexualitě je vlastní jistá neurčenost, otevřenost a plastičnost, v jednotlivých kulturách byla odlišně přetvářena a usměrňována. Vnucuje se tedy otázka, zda je podstata manželství jako takového vůbec v nějakém smyslu stálá.¹⁶⁹ Tomáš Akvinský ve své Teologické summě uvádí, že člověk má přirozený sklon do manželství vstupovat. Každé manželství se pak reálně uskutečňuje aktem lidské svobody. Lidská přirozenost je vůči manželství proměnlivá. Závěrem lze tedy shrnout, že manželství může existovat jen historických formách, moderní forma manželství je tedy jen jednou z jeho podob.¹⁷⁰

Augustin uvažuje o dobrech manželství: potomstvu, vzájemné lásce a věrnosti, svátostné povaze. Sexualita byla prostřednictvím vzájemné lásky a věrnosti obou partnerů integrována do osobní lásky a sebeodevzdání se, což také zaručuje, že žena má svou důstojnost jako partnerka a neslouží pouze jako sexuální objekt. Lidská věrnost se stala znamením Boží věrnosti a byla začleněna do celkové orientace lidí na Boha jako na absolutní základ a cíl jejich existence, a to prostřednictvím svátostné povahy manželství. Proces sekularizace, který probíhá v posledních stoletích, však vedl k rozpadu této tradiční křesťanské nauky a ke krizi tradičního křesťanského pojetí manželství.¹⁷¹

¹⁶⁷ Srov. KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 5.

¹⁶⁸ Srov. WANKE, J. *Obtíže a šance církve v dnešním světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 33.

¹⁶⁹ Srov. KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 9.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 10.

¹⁷¹ Srov. KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 11.

Nevěřící i věřící jsou v otázkách manželství skeptičtí. Lidé, kterým ztroskotalo manželství, po určitém čase sami přiznávají, že by celou záležitost řešili úplně jinak.

Nevěsta po svatebním obřadu prohlásila s určitou mírou pokory, že vstup do manželského svazku je sázka do loterie. Přestože je budoucnost nejistá, rozhodla se pro tento krok. Přirovnání sice nevystihuje danou situaci přesně, ale demonstruje závažnost události. S určitými hodnotami člověk do manželství vstupuje, některé další pak v jeho průběhu vznikají.

Říká se, že každý člověk bude jednou v životě vyzkoušen: v manželství, práci, v rodině, komplikací svého zdravotního stavu nebo dokonce kombinací několika takových skutečností. Přijmout obtíže je jeden z nejtěžších úkolů. Někteří lidé jsou vlivem těžkých životních zkoušek na pokraji sil, se skloněnou hlavou se dívají do dálky a kladou Bohu stovky otázek. Nejčastější z nich je otázka: Proč zrovna já? Kladou si ji například manželé, kteří nemohou mít děti. Jejich vlastní bolest se znásobuje nepochopením okolí. V civilním prostředí je legitimní výměna partnera jako jedna z alternativních metod početí dítěte a odmítavý postoj rodičů k ní je tedy vnímán rozporuplně. Člověk je si vědom daru dítěte, který je od Boha, a nemůže si na něj dělat výsadní právo. Může dojít i k výkladu situace v duchu starozákonním: jako trest nebo požehnání. Obracet se v modlitbě k Bohu je obtížné, ale zároveň uzdravující. Člověk prosí, pláče, smlouvá, slibuje. V Písmu svatém lze nalézt řada žen, které se nemohly dočkat svých potomků, a Bůh nakonec splnil jejich přání. Nešťastný člověk se v této souvislosti ptá: Budu patřit mezi ně? Jaká je cena této loterie? Kdo ji vyhrál a kdo jsou poražení? Jen víra v hodnoty věčné může člověku pomoci dát svým obtížím smysl. Hodnotám je třeba připsat nějaký smysl, aby z bolesti vzešla radost. Hodnoty Bůh včlenil do našeho svědomí a není vůbec jednoduché je rozpoznat, natož předávat dál.

Snoubenecký pár, který se rozhodl ke svátostnému manželství, je vnímán v prostředí nevěřících velmi exoticky. Někteří jsou udiveni, že k uzavírání manželství v kostele ještě dochází. Manželství předchází setkání s knězem. Když se poté snoubenka vyjadřuje k obsahu setkání v pracovním kolektivu, nevěřící jsou šokováni, že kněz radí snoubencům, aby spolu půl roku před svatbou intimně nežili. Někteří přiznají, že při přijetí svátosti smíření před svatebním obřadem odpovídají na dotaz kněze, zda spolu intimně žijí, lživě. Další kritizují kněze jako osobu nepovolanou radit manželskému páru, pokud on sám manželství neprožil. Věřící je často zaskočen takovým jednáním a nedokáže reagovat. Návštěva psychologa však také nemusí být

řešením, protože ani ten není schopen plně pochopit problémy, které se v rodině vyskytly.

2.3 Člověk v dnešním světě

Církev není lhostejná k obtížím člověka jakéhokoliv druhu. Například několik starších žen v mém okolí pomáhá na charitě třídít šatstvo, které se pak posílá těm, kteří je potřebují. Každý týden chodí i přes svoje zdravotní potíže tuto službu vykonávat. Přestože to není lehká práce, vyjadřují se o ní s úsměvem. Těší je, že se společně zasmějí, zazpívají a zavzpomínají. Odměnou jim jsou hezké vztahy a dobrá nálada. Jejich společenství je spojeno s Kristem, jejich víra se projevuje v jejich činech. Jsou to ženy, které žijí svou vírou.

Lze však také uvést příklad ženy, která prohlásila, že věci, které už nepotřebuje, rozstříhá na malé proužky, aby nikdo nemohl chodit ve věcech, na které si vydělala. Přestože měla ve chvílích prožívané nicoty touhu pomoci starým lidem, myšlenky zapudila s tím, že by ji druzí obvinili z krádeže. Lidé staří už přece zapomínají. A nevěřící takové zkušenosti sbírají.

Svět je jevištěm dějin lidstva. V církvi se pod vedením Ducha utěšitele pokračuje v díle Krista. Kristus přišel na svět, aby vydal svědectví o pravdě, aby spasil, nikoliv soudil, aby sloužil, nikoliv aby si nechal sloužit.¹⁷²

Dnešní člověk je oslněn všemi možnými vynálezy vědy a techniky, touží splnit si svá dávná i současná přání. Touha lidí mít se dobře a žít si v luxusu je oslepi natolik, že se zaplétají do nevýhodných nákupů věcí či nemovitostí, a nakonec zjistí, že nejsou schopni plnit závazky a zbydou jim jen oči pro pláč. Příkladem může být potomek, který požádá rodiče o finanční pomoc. Rodič samozřejmě neodmítne, ale když potomek závazek neplní, je rodič nucen vše za něj uhradit. Může se stát, že dítě přestane dluh platit a rodiče z toho důvodu opustí. Rodič v důsledku toho dostane exekuci na starobní důchod a bydlí v ubytovně v nedůstojných podmínkách. Nemá nikoho, kdo by mu pomohl. Domáhá se pomoci u dalšího člena rodiny, kterým do té doby pohrdal

Rovněž jsou známy případy povýšenosti a pohrdání lidmi nemajetnými. Člověk, který byl kdysi povýšený, nyní dožívá v garáži. Moje babička říkala: „Od velkého

¹⁷² Srov. 2.VATIKÁNSKÝ KONCIL, *Gaudium at spes*, 3.

pána přijde láska sama.“ Lidé často nevěří na spravedlnost Boží. Přáli by si, aby byl každý hřích hned potrestán. Je však na Bohu, jak lidský čin posoudí.

V životě přicházejí obtíže zpravidla tehdy, když je člověk nejméně čeká. Písmo svaté vybízí k bdělosti a střízlivosti právě v okamžicích jistoty a bezpečí, právě tehdy často přichází životní zkouška.¹⁷³ Může to vypadat, že je člověk nucen neustále předpokládat, že se něco stane. Zloději nechodí jen v noci, ale i ve dne, když je člověk nepozorný, unavený každodenními starostmi. V přeplněném autobuse sedí mladí lidé se sluchátky na uších místo, aby pustili starší spolucestující, kteří stojí nad nimi. V pracovním kolektivu vládne nespokojenost dnešní doby, stížnosti a kritika světa kolem nás. Lidé kráčí dějinami a měli by poznávat a pochopit svět, v němž žijí, jeho očekávání, touhy a dramatičnost.¹⁷⁴ Světu však nelze rozumět, když ztrácí hodnoty, pro které byl stvořen. Pokud se lidé svěří druhým se svými pocity, uleví se jim, dokonce zjistí, že druzí také nechápou směřování současné společnosti. Svět je plný nedůvěry. Lidé se zabezpečují jeden před druhým (např. předmanželskými smlouvami), aby v budoucnosti nebyli okradeni. V opačném případě se může stát, že nic netušící partner během jednoho dne ztratí to, co budoval dlouhá léta

Dnešní svět je tedy zároveň mocný i slabý, otevřena je cesta ke svobodě i k otroctví, k pokroku i úpadku, k bratrství i nenávisti. Člověk si však uvědomuje, že záleží na něm, jak bude usměrňovat síly, které vyvolal a které ho mohou nyní rozdrtit, anebo mu sloužit.¹⁷⁵ Každý člověk cítí ve svém srdci jistou nevyrovnanost. Na jedné straně se cítí mnohostranně omezovaný, na druhé vidí možnost být povoláný k vyššímu životu. Celý život jsou lidé nuceni volit mezi několika variantami, zříkat se věcí, po kterých touží. Cítí se přitom slabí a hříšní, protože často dělají to, co nechtějí, a naopak nedělají to, po čem touží.¹⁷⁶

Jsou lidé, kteří cítí provinění, že pozdě večer zkonsumují nějakou kaloričtější potravinu, ale přitom při konfliktu v mezilidských vztazích takové pocity necítí. Často si myslí, že oni jsou obětí konfliktu a druhá strana to vše způsobila. Lidé chtějí konat dobro, toho schopní jsou, ale vykonat jej už se jim nedaří.¹⁷⁷ Mnozí se chtějí usmířit, ale pak přijde vhodná chvíle a nejsou schopni tak učinit. Objevují se staré rány a zloba.

¹⁷³ Srov. 1 Sol 5, 3–6.

¹⁷⁴ Srov. 2. Vatikánský koncil, *Gaudium at spes*, 4.

¹⁷⁵ 2. Vatikánský koncil, *Gaudium at spes*, 9.

¹⁷⁶ 2. Vatikánský koncil, *Gaudium at spes*, 10.

¹⁷⁷ Srov. Řím. 7,19.

Muka však prožívají ti, kterým už nebylo umožněno se usmířit nebo poprosit o odpuštění.

Lidé se cítí rozpolceně pro konflikty v nich samých, pro napětí mezi jejich touhami, omezeními a povinnostmi. Věřící i nevěřící hledají v životě klid či pevný bod. Nevěřící se jej snaží nalézt pouhým lidským přičiněním a jsou přesvědčeni, že na zemi si lze splnit všechna přání. Roste rovněž počet lidí, kteří si kladou ty nejzákladnější otázky: Co je člověk? Jaký je smysl bolesti, zla, smrti, které přes všechn dosažený pokrok trvají? Čím může člověk přispět společnosti a co od ní může očekávat? Co přijde po tomto pozemském životě? Otázky tohoto typu si nevěřící veřejně nekladou, neboť ví, že za tím stojí Bůh, který je nespravedlivý. V posmrtný život někteří lidé nevěří, ale když připustí nějakou událost po tomto životě, je u některých jejich představa spojená s obrazem pekla. Argument, že tam je život bez Boha, se jim zdá úsměvný, neboť dosud bez Boha žili a nevedlo se jim špatně. Jejich cíl mi není znám. Není možné jej zatím zjistit. Je patrné, že si nejsou stoprocentně jisti svou neomezenou vládou nad světem.

Křesťané naproti tomu věří v Krista, který pro všechny zemřel a vstal z mrtvých. Dává člověku skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl aspoň v té nejmenší míře odpovědět na své nejvyšší povolání. Věřící též, že klíč a cíl celých lidských dějin spočívá v jejich Pánu a Učiteli. Církev tvrdí, že za všemi změnami stojí mnoho věcí, které se nemění a které mají svůj poslední základ v Kristu, jenž je stejný včera, dnes i navěky.¹⁷⁸ Křesťané jako poutníci do nebeského města musí hledat a mít na mysli to, co je shůry.¹⁷⁹

2.3.1 Návštěva biblických míst

Věřící touží navštívit místa, kde se narodil Bůh, a jít po stopách Ježíše Krista. Na následujících řádcích popíšu své vlastní zkušenosti z návštěvy Betléma.

Na letišti jsme absolvovali nepříjemnou prohlídku, při níž jsme byli dotazováni, proč cestujeme do Izraele, jestli tam někoho známe, jestli nám někdo nedal nějaký balíček apod. Nakonec jsme vzlétli směr Svatá země. Před přistáním jsme měli možnost pozorovat ostrov Kypr, na kterém pobýval sv. Pavel. Po dvou hodinách letu jsme

¹⁷⁸ Srov. 2.VATIKÁNSKÝ KONCIL, Gaudium at spes, 10.

¹⁷⁹ 2.VATIKÁNSKÝ KONCIL, Gaudium at spes, 57.

přistáli. Kolegyně v práci si dokonce myslela, že budeme ubytováni v tom chlévě, kde se narodil Ježíš.

Byla jsem připravená na přísné kontroly, ale voják se samopalem, který chodil v našem autobuse, mi i přesto naháněl strach. Po pár dnech jsem si zvykla, protože taková situace se stala pravidlem. Vysoká zeď oddělovala Betlém od dalšího biblického města – Jeruzaléma. Na mapě byl Jeruzalém zobrazen ve větší vzdálenosti, než tomu bylo ve skutečnosti. Město se rozrůstá a je Betlému stále blíž.

Netrpělivě jsem očekávala chvíli, kdy budu moci vstoupit do kostela narození Páně. Děлил se na několik částí, z nichž jedna patřila nám, křesťanům. Při vstupu se musel každý sklonit kvůli nízké posazeným vstupním dveřím. Brala jsem to jako znamení, že každý se musí před Pánem sklonit. Uvnitř bylo vše tmavé. Vzpomněla jsem si při té příležitosti na pořádek, čisto a světlo v našem kostele. Atmosféra houstla. Byli jsme na sobě namačkáni a po schodech jsme pomalu sestupovali k místu narození. Skupina, jíž jsem byla součástí, se právě střídala s velkou skupinou řeholních sester, čímž moje očekávání rostlo. V prostoru, v němž jsme se ocitli, se nám nedostávalo vzduchu, a divila jsem se, že i ti nejstarší z nás v něm vydrželi čekat. Řeholnice zazpívaly chvalozpěv, odcházely s díkem a my mohli vstoupit. Cítila jsem se zmatená. V temné místnosti jsem se sklonila k hvězdě. Nemohla jsem uvěřit, že to, co znám z Písma, z vlastní víry, z vyprávění a televize, mohu zažít na vlastní kůži. Klekla jsem si a políbila hvězdu, jak to činí tisíce lidí. Přesto jsem měla pocit, že mi Ježíš říká: „Tak přece si přišla.“ Na tmavých stěnách visely obrázky, které se až příliš odlišovaly od krásných maleb v našich kostelech. Přesto se člověk sklonil před velkým Bohem, který je zároveň tak blízko, a přitom tak vzdálený. O kousek dál jsem zahlédla jesličky oddělené mříží, za nimiž svítily svíce. Působilo to jisté zklamání, protože jsem z našich kostelů zvyklá na Ježíška baculatého, kudrnatého a s řadou postav a zvířat kolem sebe. Pocit však po chvíli odezněl. Dotknout se mříží pro mne znamenalo dotknout se člověka a zároveň Boha, který přišel kvůli mně. Tato chvíle uplynula rychle, stejně jako plyne čas tam, kde je nám dobře.

Dalším místem byl výstup na horu Pokušení, což se v horkém počasí ukázalo jako nelehký úkol. Stoupala jsem překvapivě rychle a potkala se s horským prodávčem. Přemlouval mě tak dlouho, že jsem korále, které prodával, nakonec koupila. Pokušení jsem neodolala. U kláštera jsme se setkali s člověkem, který celý svůj život zasvětil péči o toto místo. Působil velmi skromně, měl vousy a dlouhou modrou košili převázanou

šňůrkou, která sahala až ke kotníkům.. Nechal nás projít místo pokušení. Jeho předkloněná postava působila moudře a obětavě.

Byla jsem udivena z chování poutníků k posvátným místům, kterým příslušel přinejmenším projev úcty. Například k místu Nanebevstoupení Páně poutníci spěchali a poté jej svými příručními taškami odírali. Styděla jsem se za ně a rozčilovalo mne, že ostatní se neměli možnost k místu dostat. Každý měl totiž jen krátkou chvíli se u tohoto místa zastavit. To nejhorší jsem však prožila při cestě k Božímu hrobu. Křížovou cestu lemovaly stánky s různým zbožím: šátky, koření a všechno možné. V tak hlučném prostředí byla schopnost soustředit na jednotlivé zastávky téměř nadlidský úkol. Občas jsem se zahleděla na nějaké zboží u stánku, svědomí ale říkalo jasně: „Přece se nebudeš dívat po zboží.“ Konečně jsem došla k Božímu hrobu. Shromažďovalo se před ním tolik lidí, že jsem se obávala, zda se dovnitř vůbec dostanu. Čas určený na prohlídku místa se krátil, bylo třeba vejít dovnitř. Nakonec jsem se tam dostala a byla jsem šokována hlukem, který v místě panoval. Žádná úcta k místu, kde umřel Ježíš. Průvodci podávali skupinkám různých národností výklad a kolem Božího hrobu se tvořily nejméně osmistupy. Postavit se na konec řady znamenalo čekat celý den, ale nepoklonit se pro mne bylo nemyslitelné. Nenápadně jsem se předběhla a díky tomu jsem se nakonec do Božího hrobu dostala. Nikdy se nepředbímám, ale v tu chvíli jsem cítila, že jsem schopna se i předběhnout, abych se dostala dovnitř.

Myslela jsem si, že vzhledem k ceně jezdí do Izraele jen věřící lidé. Na večeri jsem u společného stolu zjistila, že jsem se mýlila. Motivy spolucestujících byly odlišné. Někteří se rozhodli do Izraele vyjet za poznáním, jiní chtěli navštívit pouze Jordánsko, ale to bylo nabízeno v jednom zájezdu i s návštěvou Izraele. Přístup věřících k posvátným místům se jim zdál úsměvný a podobné události sloužily při večerním setkání k pobavení osazenstva.

Výstup na Mojžíšovu horu byl obtížný, organizován byl v noci, abychom dorazili na místo s východem slunce. Při výstupu spousty velbloudů putujících na vrchol svítíl na cestu jen měsíc. Ti, co měli problém s chůzí, využili jako dopravní prostředek velblouda. Putování biblickými místy jsem chtěla prožít duchovně, ale nebylo to tak úplně možné. Všude bylo rušno, Beduíni neustále nabízeli své velbloudy k dopravě. Na velblouda jsem usedla i já, držela jsem se tak pevně, až mi ruce zdřevěněly, že jsem je nemohla od sedla odtrhnout. Modlila jsem se, kde jsem se to ocitla. Myslela jsem na Mojžíše, jak tudy putoval, kolik prachu musel spolýkat. Již začínalo svítat a nám ještě zbývalo 700 schodů, které bylo třeba dojít pěšky. Lidé podpírání druhými sténali,

ale pokračovali v cestě. I já jsem byla na pokraji sil, ale manžel mi dodal odvalu. Vystoupali jsme na vrchol a hledali místo, odkud bychom zhlédli východ slunce. Měli jsme na to pár minut, ale podařilo se. Byla to krása, trochu s úsměvem jsem komentovala, s jakou rychlostí slunce vyšlo - jako by nám Bůh hodil žlutý míč z nebe.

2.3.2 Návštěva „věčného města“

Říká se, že všechny cesty vedou do Říma. I má cesta tam vedla. Bůh mi dopřál spatřit baziliku sv. Petra. Po vystání fronty zkontrolovali naše zavazadla a naše skupina se zastavila před bazilikou. Průvodce vyprávěl o stavbě a přestavbách baziliky v historii. Budova stojí nad hrobem sv. Petra, rybáře z Galileje, který kdysi poznal v Ježíši Syna Božího. Před vstupem do baziliky nás průvodce upozornil na svatou bránu, která se otevírá o Milostivém létu jednou za 25 let.

Dovnitř jsme vstoupili s mnoha dalšími poutníky z nejrůznějších míst světa. Tajil se mi dech nad tak obrovským prostorem vyplněným mnoha kaplemi, náhrobky a sochami. Přišla jsem se však zejména poklonit Bohu a sv. Petrovi. Před papežským oltářem je tzv. Konfese, prohloubený půlkruh se zábradlím, zdobený svítícími lampami k počtě hrobu sv. Petra, který se nalézá pod oltářem. U vstupu do baziliky se v první kapli za neprůstředným sklem nachází velmi krásná socha Piety, kterou Michelangelo vytesal už ve 24 letech. Protože mu nevěřili, že je tvůrcem sochy, vytesal dodatečně své jméno na šerpu vinoucí se křížem na hrudi Marie. Při pohledu na sochu mne napadlo, jak dokonale dokázal umělec své náboženské cítění vytesat do kamene. Ztělesnil svatou rodinu v beznadějně situaci, matka drží svého mrtvého syna v náručí, je odevzdaná, ale zároveň očekává vítězné vzkříšení. Umělec zobrazil v soše klid i napětí, pokoru i bolest.

Dalším Michelangelovým dílem byl v bazilice sv. Petra v okovech starozákonní Mojžíš. Socha je součástí náhrobku papeže Julia II., jemuž měl sochař údajně vytesat náhrobek čítající 40 soch, zůstala však jen část u zdi této baziliky. Socha Mojžíše ztělesňovala dokonalost lidského těla, ale byla také pozoruhodnou ukázkou schopnosti umělce vytesat do obličeje vnitřní prožitek. Z jednoho úhlu pohledu Mojžíš vypadal, jako by pociťoval vztek a zlobu, z opačného úhlu pohledu to bylo spíše smíření a odpuštění. Uvažovala jsem nad osobností Mojžíše, který vysvobodil izraelský národ z otroctví Egypta. Z Písma svatého jsem si pamatovala, že měl obavy, když řekl Hospodinu: „Pošli si, koho chceš.“ Jako mluvčího si zvolil svého bratra Arona, který

jeho výpovědi od Boha zprostředkoval faraónovi. Do země zaslíbené ale nakonec nevstoupil, přestože o to stál.

V bazilice byly také zachovány řetězy, jimiž byl spoután sv. Petr v Jeruzalémě. O pravosti či nepravosti řetězů lze jen těžko soudit, to však nesnižovalo mou úctu k tomuto apoštolovi. Za městem Římem se nacházejí katakomby. Tato pohřebiště vznikla z lomu, v němž se těžil tuf. Navštívila jsem katakomby sv. Šebestiána, které podle výkladu průvodkyně vznikly ve třetím století a čítaly 60 tisíc zesnulých. Celkem je těchto katakomb šedesát. K prohlídce je určeno pouze pět křesťanských a pět židovských. Prohlídka proběhla v katakombách sv. Šebestiána. Pohřebiště zahrnují tři patra v podzemí. Přestože původně byly vybudovány pod širým nebem – podobně jako naše hřbitovy, postupem času však byly zasypány. Na jejich zdech byly objeveny křesťanské symboly: Ježíšův monogram, holubice jako symbol naděje, míru a Ducha svatého, oranti, prosící ruce zemřelých k nebi. Procházela jsem se úzkými uličkami mezi hroby křesťanů, kteří žili a zemřeli před 1700 lety. U některých hrobů se dochovala místa pro lampičky, jež chodili pozůstalí rozsvěcet svým blízkým. Hroby zůstaly prázdné. Všudypřítomná vlhkost umocnila pocit pomíjivosti tohoto světa, ale zároveň naděje pro všechny.

Pro člověka bude zrození a smrt vždy zahaleno tajemstvím. Mnoho bylo napsáno o umírání člověka v různých stádiích, o lidech, kteří přežili klinickou smrt a vrátili se zpátky do života. Lidé mají ze smrti strach, proto o ní neradi hovoří a nechtějí o ní nic vědět. Zemřít chtějí rychle. Přitom žijí, jako by měli žít věčně. Pečlivě se o sebe starají, dbají o své zdraví, staví si přepychové domy. Provádějí omlazovací kúry, aby zastavili čas. Touha žít věčně je však poněkud směšná.

2.3.3 Člověk se s člověkem loučí

V otázce posledního rozloučení a smrti nemají věřící a nevěřící stejný názor. Skutečně nevěřící si přejí rychlou a bezbolestnou smrt. Řada z nich nemá zájem o rozloučení se zesnulým formou civilního obřadu. Proč tomu tak je? Někteří tvrdí, že nechtějí být na obtíž a omezovat pozůstalé. Do jaké míry je toto tvrzení pravdivé lze jen spekulovat. Pozůstalí mohou říct, že se vše konalo bez obřadu, jak si zemřelý přál. Velká kritika nevěřícího však míří na ty, kdo se nechtějí nebo nemohou z jakýchkoliv důvodů setkat s nemocným nebo umírajícím. Věřící klidně přiznává, že ne každý se dokáže podívat smrti do tváře. Otázkou je, jak je možné, že někdo toho je schopen

a jiný ne. Může to být výchovou nebo zásadami, kterými se člověk v životě řídí a které mu pomáhají v těžkých situacích obstát. Může to být rovněž láskou k člověku.

Odchod do důchodu se stále zvyšuje a nevěřící se utěšují tím, že pak nebudou dlouho žít. Když věřící prohlásí, že by se chtěl se svými nejbližšími rozloučit nebo že by si chtěl dát před smrtí věci do pořádku, nevěřící krouť hlavou. V duchu demokracie odlišný názor respektují, ale vzápětí se utvrzují v tom, že v kostele se křesťanům vykládají lži. Věřící ale přece nemůže lhát, to se neslučuje s vírou.

2.4 Člověk je povolán k práci – práce jako známka lidství a osoby

Práce je jedním ze znaků, které odlišují člověka od ostatních tvorů, neboť jejich činnosti spojené s pouhým přežíváním nelze nazvat prací. „Slovem práce pak se míní každá činnost konaná člověkem, bez ohledu na její ráz a na okolnosti.“¹⁸⁰ Člověk je stvořen podle Božího obrazu a Bohu podobný uprostřed viditelného vesmíru. Je ustanoven tím, kdo si má podmanit Zemi, a tím je od samého počátku povolán k práci. Člověk ji vykonává a současně jí vyplňuje pozemský život.¹⁸¹

Práce v sobě nese zvláštní známku lidství, která zahrnuje vnitřní kvalifikaci osoby a základ její povahy. Práce člověka provází od nepaměti a stále ho podněcuje k tomu, aby o ní přemýšlel. Je spojena se základním rozměrem lidské existence, utváří život a důstojnost jedince, zároveň je ale zdrojem lidského strádání, utrpení a nespravedlnosti.¹⁸²

Každodenní prací si člověk vydělává prostředky na svůj chléb, ale také na „chléb“ vědy a pokroku, civilizace a kultury. Svůj chléb pak jí „v potu tváře“, což lze chápat dvojím způsobem. Může to signalizovat osobní námahu vynaloženou na jeho získání. Zároveň může „v potu tváře“ symbolizovat i prostředí, v němž člověk svůj chléb konzumuje: uprostřed napětí, konfliktů a krizí, které otrásají životem jednotlivce i celého lidstva.¹⁸³

¹⁸⁰ JAN PAVEL II., *Laborem exercens*. Zvon : České katolické nakladatelství, 1991, s. 9.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 9.

¹⁸² Tamtéž, s. 9.

¹⁸³ Tamtéž, s. 10.

2.4.1 Bible o práci

Popis stvoření světa, který nalézáme už v první kapitole knihy Genesis, je nazváno prvním „evangeliem práce“:

„Jaký užitek má ten, kdo pracuje, ze všeho svého pachtění? Viděl jsem lopotu, kterou Bůh uložil lidským synům, a tak se lopotí. On všechno učinil krásně a v pravý čas, lidem dal do srdce i touhu po věčnosti, jenže člověk nevystihne začátek ani konec díla, jež Bůh koná. Poznal jsem, že není pro něho nic lepšího, než se radovat a konat v životě dobro. A tak je tomu s každým člověkem: to, že jí a pije a okusí při veškerém svém pachtění dobrých věcí, je dar Boží.“¹⁸⁴

„Jdi k mravenci, lenochu, dívej se, jak žije, ať zmoudříš.“¹⁸⁵

„Lepší suchá skýva a k tomu klid než dům plný obětních hodů a spory.“¹⁸⁶

„Majetek zjednává víc a víc přátel, nuzáka se i přítel zrekne.“¹⁸⁷

„Viděl jsem též všechno pachtění, i vše, co prospěšného se koná, a jak přitom jeden na druhého žárlí. Také to je pomíjivost a honba za větrem.“¹⁸⁸

Církev je přesvědčena, že práce představuje základní rozměr pozemské existence člověka. Pro toto přesvědčení nalézá církev pramen už na prvních stránkách knihy Genesis. I přes starobylý způsob vyjadřování v ní lze nalézt zásadní myšlenky o člověku, které v hrubých rysech postihují běh jeho existence na zemi: jak ve stavu prvotní spravedlnosti, tak i poté, co byla hříchem porušena smlouva, kterou Stvořitel uzavřel s tvorstvem, jehož reprezentantem byl člověk. S prací jsou nepochybně spojena slova: „Plodte a množte se, naplňte zemi a podmaňte si ji.“¹⁸⁹ Slovu „zemi“ rozumějme jako úseku viditelného vesmíru, který člověk obývá. Výraz „podmaňte si zemi“ ukazuje na všechny zdroje, které země skrývá a které může člověk uvědomělou činností objevit a účelně využít. Je třeba si tedy uvědomit, že tato slova jsou nadčasová. Zahrnují všechna minulé, současné i budoucí fáze vývoje společnosti.¹⁹⁰

Bohatství tohoto světa slouží člověku prostřednictvím práce. S tím je také spojen problém vlastnictví: aby bohatství ukryté v přírodě sloužilo jemu i ostatním a k tomu

¹⁸⁴ Kaz. 3,9–13.

¹⁸⁵ Př. 6,6.

¹⁸⁶ Př. 17,1.

¹⁸⁷ Př. 19,4.

¹⁸⁸ Kaz. 4,4.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 14.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 15.

nemá jiný prostředek než svou práci. Aby mohly tyto zdroje nést prostřednictvím práce plody, zmocňuje se člověk malých částí mnohotvárného přírodního bohatství: půdy pod nohama, moře, země, vzdušného prostoru. Bohatství si přivlastňuje ve jménu práce.

Základem hodnoty práce je sám člověk. Práce slouží člověku, ne člověk práci. V tomto smyslu se tedy hodnota každé práce měří mírou důstojnosti osoby: člověka, který ji vykonává. Cílem jakékoliv práce člověka tedy zůstane (i kdyby byla sebevíc služebná, jednotvárná, nebo přímo ponižující) vždycky sám člověk.¹⁹¹

Spousta lidí v celosvětovém měřítku se rodí do blahobytu bez Boha, ale ještě více lidí se rodí do nepředstavitelné bída.

Tato nepředstavitelná bída ve světě nás vybízí, abychom byli solidární k africkým lidem a především dětem. Mnoho lidí poskytlo peníze pro tyto děti. Tito lidé jsou však jinými zkritizováni, že finanční pomoc je zbytečná, že by měli místní začít pracovat. Lidem navzdory všem argumentům je dětí líto. Tyto děti, nemají mnoho šancí, učit se ve škole číst a psát. Stává se, že přišel dopis od koordinátorky projektu Adopce na dálku, že dítě je nezvěstné. Názor ostatních, že je vidět, že si mé pomoci dívka nevážíla, mne překvapil. Měla jsem naopak obavy, co se jí mohlo stát.

2.4.2 Práce, která baví a která nebaví

Mnohdy se stane, že člověk se vzdělává v oboru, kterému se nakonec nevěnuje. Někdy je to vlivem okolností, jindy je to přímý záměr studenta. Cesty Boží jsou ale nevyzpytatelné a student může v nechtěném oboru pracovat 20 a více let. Atmosféra na pracovišti plná konfliktů a napětí vypovídá o tom, že lidé chodí do práce neradi. Přitom na pracovišti tráví celý den. Lidé rozdílné povahy se mohou dostat do střetu a poté to řeší celé pracoviště. U věřících lidí je to často komentováno slovy: „A to chodí do kostela.“

Věřící přichází do práce s přáním, že bude pracovat pro Boha. Jenže nefunguje přístroj, nadřizený není zrovna v dobré náladě a nic se nedaří. V tu chvíli si říká: „Bože, proč si mě opustil?“ Ale slyší odpověď: „Neopustil, kolegyně, neopustil.“

¹⁹¹ JAN PAVEL II., *Laborem exercens*. Zvon : České katolické nakladatelství, 1991, s. 20.

2.4.3 Práce v civilním zaměstnání

Ve společnosti, v níž pracuji, je většina lidí nevěřících. Existují lidé, kteří se během náhodného hovoru svěří, že jsou pokřtěni, ale jinak kostel nenavštěvují. Těch několik věřících se zpravidla příliš neprojevuje. Někdy přijdou potají s obálkou, že chtějí dát mešní stipendium na odsloužení mše svaté. Obálku předám knězi a věřící je rád, že mše proběhla. Pak bývají překvapení, že jim sám děkan pošle děkovný lístek.

Při urážení věřících zůstává člověk často osamocen. Pro nevěřící jsou křesťané lidé zastaralých názorů. K útokům si vybírají témata jako upalování čarodějnic, zneužívání dětí knězi, potraty a eutanazie, celibát kněží, náboženské války atd. Někdy je v ranních hodinách znát, že bylo něco negativního řečeno ve večerním zpravodajství. Ve vzduchu je patrný odpor a znechucení, někdy je dokonce slyšet křik nevěřících volajících po spravedlnosti. Ve své profesi jsou ale velmi dobří, proto se jim nemá nikdo odvahy vzepřít.

Při nástupu do nového zaměstnání člověku zpravidla nějaký čas trvá, než se naučí práci vykonávat. Jsou případy věřících, kteří mají v tomto případě o ústrky postaráno. Pokud se na pracovišti nenajde osoba, která by se ho zastala, je nepřímo donucen odejít. Vytvoří se totiž tak nepřátelské prostředí, že by situaci nemusel psychicky zvládnout. Pokud se objeví někdo, kdo se věřícího zastane, je možné situaci na pracovišti ustát. Opuštění zaměstnání je často spojené s existenčními problémy celé rodiny, a tak věřící zůstává na daném místě.

Pokud se věřící znelíbí přímo svému nadřízenému, netoleruje mu žádný přestupek. Před ostatními chyby pracovníka kritizuje, veřejně ho zesměšňuje a prohlašuje ho za neschopného. Ve chvílích osamění ho ponižuje a podceňuje. Zaměstnanec nakonec získá pocit, že je na tuto práci asi skutečně nevhodný a že se mu nic nedaří. Přitom nadřízená osoba je na pracovišti nejméně oblíbená a udržuje si pozici také tím, že donáší na zaměstnance svému nadřízenému. Když se pak jediný člověk vzchopí a řekne, co si myslí, označí ho za problémového jedince, který jediný si na ni stěžuje.

Nepochopitelné je také propuštění z práce. Obětí se může stát i vzdělaný člověk s titulem Bc., počítačově gramotný, schopný i v další technice, který vystupuje na úrovni a je schopen pomáhat druhým. Nesmí však projevit svůj vlastní názor, očekává se od něj pouhé plnění úkolů. Nic nechápající pracovník dostává výpověď,

přestože s ním žádný problém nebyl komunikován. Nikdo se ho nezastane, málokdo se s ním při odchodu rozloučí.

S lítostí se prožívá situace pracovníků, kteří své obtíže ventilují na pracovišti. V tu chvíli jsem také připravena říci, že jsem ráda, že existuje svatá zpověď. Tito lidé ostatním neustále připomínají svá trápení, přitom se většinou popisují jako oběti. Jejich práce je špatně placená, manželství jim nefunguje atd. Existují ale naopak i lidé, jež v tichosti mlčí, chovají se nenápadně a snaží se vydržet na ně vyvíjený tlak.

2.4.4 Práce ve zdravotnickém zařízení

Zdravotní laboranti nepracují s pacienty přímo jako např. zdravotní sestry. Každému pacientovi je přiděleno číslo, čímž se dostává do pořadí. Klinický materiál od pacientů je zpracováván spolu s žádankou, na níž lékař charakterizuje příslušné vyšetření pacienta a jeho diagnózu. Zdravotní laboranti tak zkoumají široké rozpětí pacientů: malé děti s nevléčitelnými chorobami, pacienty, kteří už zemřeli, pacienty v kritickém stavu, u nichž nelze příčinu jejich obtíží jinak zjistit atd. Laborant zná pacientův klinický materiál, jméno, adresu, diagnózu, kvůli které do zdravotnického zařízení přišel, nemá ho však možnost spatřit. Přesto působí radost v srdci, když nalezne příčinu obtíží. Každé číslo znamená lidskou bytost s možným ohrožením života i nadějí na uzdravení. Laboranti zjišťují, kdo se skrývá pod daným číslem, až v případě pozitivního výsledku daného vyšetření.

Ve zdravotnictví přibývá byrokratické práce, jež pracovníkům ubírá čas vymezený na samotné vyšetření. Zdravotní laboranti přichází na pracoviště brzy ráno, zapínají přístroje, připravují si klinický materiál pacientů ve zkumavkách a začínají je zpracovávat. Poruchy přístrojů potřebných ke zpracování jsou nepříjemné.

V důsledku zvětšování potenciálu laboratoří se znásobuje i prostor pro ně a vznikají manažerské skupiny, které zprostředkovávají komunikaci mezi lékaři a zdravotními laboranty a tzv. smlouvají klinický materiál pro laboratoř. Jejím zaměstnancům je vyhrožováno, že vlivem snižování množství zpracovávaného materiálu se může propouštět. Laborant se ocitá v nepříjemné situaci, na pracovním trhu je nahraditelný, je na něj vyvíjen tlak ze strany nadřízených i ze strany rodiny. Požadavek na dovolenou se často zamítá nebo se o něm diskutuje. V praxi je přitom těžké vytvořit tým laborantů, kteří si mohou věřit a spolehnout se jeden na druhého. Je třeba sladit práci s tempem ostatních a vytvořit atmosféru, v níž se člověk cítí dobře.

Čas od času se najde chvíle i pro odlehčení složité situace. Např. na Vánoce přišla na zpracování žádanka se jménem Ježíšek a všichni se zasmáli, že Vánoce nepřijdou, neboť Ježíšek onemocněl.

2.4.5 Práce v církevním prostředí aneb hrstka statečných

V období blížících se svátků je pravidlem, že kněz požádá věřící o pomoc prostřednictvím ohlášené brigády. Současně s tím jsou věřící obeznámeni i neděli před mší svatou. Všichni jsou vítáni, zejména muži. Zpravidla je však těžké najít věřící, kteří by si na brigádu udělali čas, a pomáhají stále ti samí.

Pomoc v kostele je organizovaná, každý má svou funkci. Ženy se rozdělí na „zdobičky“, které jsou odpovědné za dekoraci oltáře, na „vytíračky“ a „vysávačky“, které se ujímají úklidu kostela apod. Je obdivuhodné, kolik práce ženy v kostele zastanou, pokud se uváží jejich zdravotní stav, rodinné a pracovní povinnosti. Vylévají se vázy, rolují se koberce, utírá se prach, vytírá se podlaha, vysává se, zametá se, a přitom se povídá a řeší se mezilidské vztahy. Pozoruhodný je například důraz na naškrobení oltářních dek, rolují se na trubky, aby se zamezila možnost jejich nežádoucího přehnutí. Poslední úpravy dek probíhají přímo na oltáři. Na oltářích Panny Marie se ukazuje na první pohled jednoduchá práce ještě složitější. Nejdříve se k oltáři připevní první vrstva plátna, poté se pokračuje hlavní dekou a nakonec se přišpendlí igelit. Vše je ušito na míru každému oltáři v kostele.

Výzdoba musí být jednotná. Ženy se předem domluví, jak budou postupovat. Všechny vázy na jednom oltáři musí vypadat stejně, proto se upravují tak dlouho, dokud není výsledek úplně dokonalý. Jen těžko uvěřitelné se zdá, že věřící dokonce kritizují jemné detaily výzdoby. V provádění výzdoby proto vládne tvrdý řád, vše řídí žena, která kriticky hodnotí práci druhých. Některé nové nápady jsou zamítnuty. S takovým přístupem se žena často dostává do střetu s druhými, výsledkem je pak neochota druhých s ní spolupracovat. Většina žen je přibližně stejně starých, proto berou mladší pomocníky spíše jako asistenty, nikoliv jako spoluautory výzdoby.

Během několika hodin jsou ženy schopné udělat z kostela čistý, útulný, krásně nazdobený dům Boží. Květiny jsou nazdobeny a krásně voní, podlaha je setřená, koberce vysáté, lavice se lesknou a vše voní čisticími prostředky. Jako poslední se uklízí zákristie a probírá se, co se bude dělat v dalších dnech.

Někdy přichází farnice se slovy: „Pojďte už na faru, Traudka slaví sedmdesát.“ A tak ženy v rychlosti dokončují veškeré práce, ještě se chvilku posadí na lavičku a vychutnávají si pěkný výhled na oltáře. Některé pokleknou před svatostánkem. Všichni cítí přítomnost Boží a také pocit dobře vykonané práce. Ozve se cinkot kostelních klíčů. Na faře ženy usednou k oválnému stolu a je jim nabídnut čaj nebo káva. Kněz jídlo požehná, aby všem dobře chutnalo. Někdy dochází v důsledku rozdílných povah ke střetům názorů, dotčení pak odcházejí s pláčem domů. Například se stalo, že jedna žena na faru za bývalého pana faráře vůbec nechtěla docházet. Časté konflikty přerostly v hádku. Po změně kněze už zase pravidelně dochází a dokonce má u stolu hlavní slovo. Zasadila se též o zrušení tradice, kterou zavedl bývalý farář. U příležitosti narozenin věnoval každé ženě, která v kostele nebo na faře pracovala, kytičku. Ostatní ženy byly zklamány, květiny pro ně znamenaly povzbuzení a poděkování za jejich práci.

Když jsem se zmínila v práci, že jdu pracovat na vinici Páně, byla mi položena otázka: „Ty jdeš na víno?“ Upřímně jsem se zasmála a vůbec jsem to dané osobě neměla za zlé.

2.4.6 Kdo zpívá, dvakrát se modlí

Zpravidla v každém kostele dnes působí kostelní sbor nebo schola. Za bývalého totalitního režimu neexistovala možnost oddělených pěveckých sborů, a tak zpívali často dospělí, mladší i senioři společně. Složitě bylo vybrat společný repertoár, občas docházelo i ke konfliktům při zkouškách sboru. Výjimkou nebyly ani urážky, slzy a předčasná opuštění zkoušky. Sbor se rozděloval zejména podle toho, jaké postavení zastávají jednotliví zpěváci v civilním životě. Z jedné dobře postavené rodiny chodilo do sboru dokonce několik členů a bylo zřejmé, že si tím vybudovali určité výsadní postavení. Jednotliví rodinní příslušníci zastávali významné funkce ve městě: na obecním úřadě, v kulturním centru, v muzeu se zámkem. Tolerovalo se jim, že se na zkoušky dostavovali pozdě, stáli na prvních místech a často byli sólisty. Modlitba před zpěvem se v té době nekonala, zatímco oslavy po skončení zkoušky se staly pravidlem.

Velká krize přišla se změnou dirigenta. Byl to starší pán, který se se sborem snažil nacvičit valašskou mši svatou k počtě narození našeho Spasitele. Dirigent často a nevybíravým způsobem přerušoval zkoušení a kritizoval sboristy, na což nebyla řada

z nich připravená. Napjatá atmosféra se projevila také na výsledném nevydařeném zpracování. Sbormistr už pak se sborem více nezkoušel. Někteří členové dokonce začali být agresivní. Do sboru se už mnoho nových členů nehlásí. Vzpomínám si na staršího pána, který do sboru přivedl svou postarší přítelkyni. Přestože se snažila, byla k posměchu některých členů. Jedna věřící žena jí dokonce naplno řekla: „Vy si ale troufáte!“ Žena si to nechala líbit, ale do sboru spolu se svým přítelem přestali docházet.

Sboristé však zažívají i veselejší chvíle. Jednou se na mne otočila slepá žena, podávala mi obrázek s andělem a děkovala, že pro ni zpívám. Stiskla jsem obrázek v ruce a věděla jsem, že ho poslal sám Bůh. Takové chvíle jsou odměnou za snahu a píli. Přesně těmto lidem je zpěv určen, osobám mnohdy přehlíženým, starým a nemocným. Kůr je pro mne osobně místo, kde mohu vyjádřit své city k Bohu a k Panně Marii. Po skončení mše svaté jsem zpívala Píseň k Panně Marii. Pro samotné ticho jsem měla pocit, že v kostele už nikdo nesedí. Při zpěvu jsem promlouvala k Bohu. Lidé však v kostele zůstali, mlčky poslouchali.

2.4.7 Když chybí voda květinám

Seděla jsem v kostelní lavici se ženou, která již po druhé bojovala se zhoubnou nemocí. Usmívala se na druhé, ale v průběhu mše svaté bylo ale možné zahlédnout pohled plný obav, vnitřních bojů a proseb o uzdravení. Slzy se draly do očí, píseň z kancionálu už nebylo možné dozpívat. Po mši svaté se žena v tichu pomodlila a odešla k oltáři Panny Marie, který dlouhá léta zdobila. Když chyběla voda květinám, vázy dolila. Pozdravila se s těmi, kteří ještě zůstali v kostele, a odešla. I pan kostelník už chtěl jít domů.

Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývala obtížemi současného člověka, k nimž dochází v důsledku střetu světa věřících a nevěřících. Přestože komunikace věřících a nevěřících je mnohdy ztížena předsudky, neochotou, obavami a zúženým viděním světa, nejedná se v zásadě o tak rozdílné světy. Odlišný je pouze náhled na svět, ale podstata lidské existence zůstává stejná. U věřícího má život jasně stanovenou strukturu a smysl danou znalostí Bible, křesťanských zásad a jejich respektováním. U nevěřících je život zpravidla také ovlivňován křesťanskými zásadami (podivuhodná je znalost desatera u řady z nich), ale jejich dodržování záleží na rodičovské výchově a poté rozhodnutí každého jednotlivce.

Zajímavé bylo sledovat konkrétní oblasti lidského života a jejich vnímání v obou světech. Za společnou náplň života věřících i nevěřících lze považovat fungující mezilidské vztahy nebo práci. Zejména láska a rodina formují lidský život a jeho prožívání. Současný člověk netrpí ani tak hmotnou nouzí, ale kvalitou vztahů s druhými.¹⁹² Zklamání nebo neúspěchy v mezilidských vztazích nese člověk těžce, ať je věřící či nikoliv. Pokud však zůstane věřící opuštěný, má na rozdíl od nevěřícího alespoň oporu v Bohu.

Odlišně je naopak v obou světech vnímáno téma smrti. Zatímco věřící smrt přijímá jako završení jeho pozemské existence a závěr svého celoživotního směřování k Bohu, v prostředí nevěřících se jedná o částečně tabuizované téma. Ze smrti mají tito lidé strach, a proto si často přejí rychlou a bezbolestnou smrt.

Společná je pro jedince obou světů nutnost rozpoznat smysl vlastní existence. Lidé by měli poznávat a pochopit svět, v němž žijí, jeho očekávání, touhy a dramatičnost.¹⁹³ Na jedné straně se cítíme mnohostranně omezovaní, na druhé máme možnost být povoláni k vyššímu životu. Celý život jsou lidé nuceni volit mezi několika variantami, zříkat se věcí, po kterých touží.¹⁹⁴

Komunikace mezi oběma světy není nemožná, ale závisí na mnoha faktorech. Chování každého člověka je ovlivňováno povahovými vlastnostmi, výchovou, vzděláním. Stejně jako v prostředí církevním prožívají lidé svou víru mnoha způsoby,

¹⁹² Srov. WANKE, J. *Obtíže a šance církve v dnešním světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 33.

¹⁹³ Srov. 2. Vatikánský koncil, *Gaudium at spes*, 4.

¹⁹⁴ 2. Vatikánský koncil, *Gaudium at spes*, 10.

tak rovněž v prostředí civilním existuje řada pojetí ateizmu (od absolutního popírání Boha přes víru v nedefinovaného boha, víru v boha, který není součástí žádné církve, až po víru v nadpřirozené jevy apod.). Pro jedince z obou světů je obtížné vlastní nitro popsat slovy.

Literatura

Písmo Svaté a dokumenty církve

BIBLE : Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 2008, 1387 s. ISBN 978-80-85810-80-6.

JAN PAVEL II., Encyklika *Laborem Exercens*. Praha 1: Zvon, 1991, 70 s. ISBN 80-7113-007-9.

Další literatura:

ALEXANDRIJSKÝ, Filón. *O stvoření světa. O gigantech. O neměnnosti Boží.* Praha : OIKOYMENH, 2001, 695 s. ISBN 80-7298-038-6.

AUMANN, Jordan. *Křesťanská spiritualita v katolické tradici.* Praha: Karolinum, 2000, 261 s. ISBN 80-7184-928-6.

AURELIUS, Augustinus. *Vyznání.* Praha 1: Kalich, 2006, 565 s. ISBN 80-7017-027-1.

DUKA, Dominik. *Zápas o člověka : Nástin biblické antropologie.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007, 95 s. ISBN 978-80-7195-148-3.

HOPPE, Rudolf. *List Efesanům. List Kolosanům. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000, 138 s. ISBN 80-7192-461-X.

FRIELINGSDORF, Karl. *Falešné představy o Bohu : Jejich vznik, odhalení a překonání.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 154 s. ISBN 80-85527-94-4.

GRÜN, Anselm. *50 X Ježíš.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 195 s. ISBN 80-7192-482-2.

KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství.* Vyd. 1. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, 91 s. ISBN 80-85959-28-3.

KOLODIEJCHUK, Brian. *Pojď, buď mým světlem : Soukromá korespondence světice z Kalkaty.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 479 s. ISBN 978-80-7195-228-2.

LÉON-DUFOUR, Xavier, et al. *Slovník biblické teologie.* Academia Praha 2: Akademie věd České republiky, 2003, 658 s. ISBN 80-200-1127-7.

Řeholní život v českých zemích : řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v české republice. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 319 s. ISBN 80-7192-222-6.

Společenství a služba : Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 62 s. ISBN 80-9271-971-9.

SWIEZAWSKI, Stefan. *Nový výklad sv. Tomáše.* Brno: Cesta, 1998, 173 s. ISBN 80-85319-78-0.

TAVEL, Peter. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie.* Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 132 s. ISBN 978-80-244-1658-8.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Profesor ULIPISPIRUS a jiné pohádky.* Velehrad : Refugium Velehrad-Roma, 2004, 82 s. ISBN 80-86045-64-1.

WANKE, Joachim. *Obtíže a šance církve v dnešním světě.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, 86 s. ISBN 80-7192-898-4.